

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... » 10.—
 Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

—☉ Budapest, augusztus hó 2. ☉—

Tisztelettel értesítjük lapunk olvasóközönségét, hogy
 A HÉT szerkesztősége és kiadóhivatala most

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám

alatt van. Arra kérjük tehát lapunk előfizetőit és olvasóit,
 hogy mindenféle levélet és pénzküldeményt ezentul erre az új
 címre legyenek szivesek küldeni.

Ujból kérjük egyttal azokat, akik az előfizetést még meg
 nem újították, hogy eziránt minél előbb intézkedni szives-
 kedjenek.

Tisztelettel:

A HÉT kiadóhivatala

VIII., Népszínház-utca 22. szám.

Telefonszám: 61—38.

Krónika.

Csok jasa.

— július 31.

Boldog Effendi te, Daud Béla agám, miért kellett
 neked megtérned a prófeta szakállának árnyéka alá,
 Allah örök fényességébe, oda, ahol hasis nélkül és
 áfium nélkül is örök a nyugalom és a boldogságlátás,
 mielőtt megérted volna ezen a földön is a napot, amelyen
 a te másodíknak legjobban szeretett keleti néped, az
 ozmán, ünnepet ül Isztambultól Edrenéig, amikor az
 Aranyszárny hajbjainak a szabadságharsogását átveszi
 az artai tó hullámverése és adja tovább nyugatnak
 az Adriáig, délnek a szigettengerekig? Miért nem
 maradhattál egy kissé itt még, ebben a földi morhut-
 ban, miért mentél át az Alsirát borotvaéles hidján előbb,
 hogysen megirhattad volna diadalénekedet a török
 szabadságról?

Mert csak a te, Kelet pompájába mártott tollad
 tudná visszaidézni a nagy multak emlékét, a diadalut
 fényét, amikor vittétek Abdul Kérimnek, a nagy
 szeraszkiernek a diszkardot, Edhem basának, a nemes-
 lelkű, nagyvilágosságu szerdár ekremnek az emléke-
 zetét, de emlékezetét első sorban Mithád basának, a
 török alkotmány megalkotójának, az oszmanli Deák
 Ferencznek, a Balkán Széchenyi Istvánjának.

Mi, törpe, talán tulontul is európaiasodott, de
 mindenesetre nyugati affektációval telt és rajtad tul
 még itt zarándokló sorstársaid a magunk nyomoru-
 sága közepett alig tudjuk megérteni, hogy három év-

tizeddel ezelőtt volt még csak az az idő, amikor nyolcz-
 esztendőös gyermekkézzel raktuk oda az ablakba a
 meggyújtott gyertyát, hogy kivilágítsuk Ozmán basá-
 nak, a Ghárinak a dicsőségére, aki a harszlán bátor-
 ságával védelmezte Plevna nyomoruságosan gyöngé
 földsánczait a moszkó ellen.

Pedig Plevna elesett, Ozmán basa kénytelen volt
 visszavonulni, de akkor is, meg később is, a szofták
 ittjárása idején is ünnepeltünk mégis, mi egész Magyar-
 ország, mert éreztük, — ejh, fiatalok voltunk még
 akkor! — hogy a czár csak a szultánt verte meg, nem
 a török szabadságot és szent hittel biztunk abban,
 hogy éppen a vereség nyomán lesz igazán szabaddá
 a török testvér.

Harmincz esztendő mult el azóta és hidd el, Daud
 effendi, hogy még a dulcsásza is megsavanyodik, ha
 harmincz esztendeig eczetben tartják. Savanyu fél-
 örömmel nézzük ma a török szabadság új hajnalhasa-
 dását és az alkotmány napján, a szultán esküjének
 a napján a gyertya nem az ablakunkba kerül, hanem
 »felmegy nekünk«. A kellemesen bódító félhomály helyett
 ma már kellemetlenül éles világosság ég a fejünkben
 és annak az érdes fényénél látjuk első sorban azt, hogy
 nem a szultán adta meg az alkotmányt a török-népnek,
 hanem — Vilmos császár.

Hiába löttek a Yildiz topidzsije szazegyét, hiába
 diszitették fel a bosztandzsik rózsával a köskök rács-
 kerítéseit: ma már nem hiszi el a világ azt, hogy a
 kocsis kiadja a kezéből a gyeplőt addig, a mig vagy
 a lovak ki nem ragadják belőle, vagy a gazdája el
 nem veszi tőle. Abdul Hamid sem restitult volna
 az 1876-iki alkotmányt, ha részben az ujtörököknek
 immár veszedelmesen ficzkádozó paripája, részben
 pedig a középeurópai meggondoltság rá nem kényszer-
 itik erre.

A »középeurópai meggondoltság«. Tetszik érezni
 ezen a hirtelen talált kifejezésen a diplomácia szagát?
 Ezen a kifejezésen, amely azért került ide a papiro-
 somra, mert jóhiszeműen többé nem szabad használni
 a »hármasszövetség« kifejezését. Mert a hármasszövet-
 ség ma már épp ugy csak papiroson van meg, mint
 ahogy a Szent Szövetség is tulajdonképpen 1826-ban
 bomlott fel, akkor, amikor a czár elhatározta, hogy
 interveniál a görög szabadságharcz érdekében. Papiro-
 son megmaradt az Alliance továbbra is, de — még
 ma sem tudunk jobb papiroset gyártani annál, mint
 aminő volt a Metternich pergamentje. Oda a közös
 érdek, elszakad a papiros.

Nincs többé hármass szövetség, tehát egészen logikus, hogy nincs többé kettős szövetség sem: Oroszország és Franciaország sok pezsgővel és még több államkölcsonnel megpecsételt szövetsége szintén csak papirossá vált, mert odalépett közéjük a hatalmas harmadik: Anglia. És Oroszország örvendezett, de Franciaország e lépés nyomán keserűen rángatózó kézzel kapta meg a tyukszemét és felsóhajtott: »Mon Dieu, csak a barátaimtól mentsél meg, az ellenségeimmel majd csak kiegyezek«.

Franciaország félretuszkolásának és az angol-orosz megbarátkozásnak az első eredménye lett a revali találkozás, amelyen Edvárd és Miklós első sorban talán Kelet-Ázsiára, de másodsorban kétségtelenül a Balkánra nézve egyeztek meg. Ez az ügy még mindig a szép Goluchowskit dicséri, akinek az alkotása a Maczedóniára vonatkozó jónevű müzstegi egyezmény. Ez volt tudvalévően az az egyezmény, amely azzal a céllal, hogy majd vagy mi, vagy Oroszország rendet csinálunk a Balkánon, teljesen lehetetlenné tett bennünket is, a muszkát is ugyanazon a Balkánon.

Mivel pedig Oroszországnak mégis csak érdeke az, hogy az a lábvize, amit Fekete-tengernek neveznek, ne éppen a pokol tüzével legyen fűtve, tehát egészen természetes, hogy a cár a nagytehetségű Goluchowski helyett más szövetségest keresett a balkáni érdekeinek. Ez Anglia volt. A müzstegi egyezményt felrugták és Revalban csináltak egy olyan új egyezményt, amely bennünket — értsd tehát: Németországot — teljesen kismizmizett volna a haldokló ország örökéből.

Ámde: a német iparnak nagy fogyasztó területe a Levante. A bagdadi vasutat német vállalkozók építik, hogy még Harun al Rasid klasszikus városában is kadíneni porcellánpipából szívhasza az igazhivő a tombéki duhánt, vagy a latakíát. Németországnak tehát elsőrendű érdeke, hogy a Balkánon csend legyen és hogy ez a csend ne angol kézen, sem pedig orosz pénzen pendüljön. És mivel a revali egyezmény — senki sem tudja ugyan még az igazi tartalmát — nagyon radikális pontozatokat foglalhat magába: nem volt más hátra, mint még radikálisabb, a legradikálisabb módhoz nyulni, — megadni a hü török népnek az alkotmányt. Ami után aztán sem Oroszországnak, sem Angliának nincs többé semmi beleszólása a szultán birodalmának a belső dolgaiba.

Berlinből nem nagyon nehéz szelid nyomást gyakorolni a Yildizre és az a nyomás Reval után hamarosan meg is történt. És el kell ismerni, hogy genialis gyökerelességgel. És Törökország megkapta az alkotmányt.

Ime, a német ipar kezd nem félni bele többé a saját bőrébe, a német flotta szerezne a fejére nőni az angolnak, tehát: Törökország alkotmányt kap és a török nép örvend és veri a mellét. Ez a népek sorsa és ez volt mindig is. Hogy lesz-e másképpen is, azt csak a próféta tudja megmondani, akinek áldassék a szakállja és dicsőséges a lábanyoma.

Arne.

Tristia.

Úr volnék én álmoknak tartományán,
Utolsó czézárak közül való,
Halkan ver a szívem és várva vár rám
Az elmulás, e korhadó hajó.
Álmoknak vánkosságán, mely süppedezve
Ringatja főmet, elhagy mind a gond,
Lábujjhegyen eljár az ihlet percze,
Mikor egész szívvel dalolhatok.

Magányos czézár, szétnézek borusan
Megvert csatáimon s elrévedek
A színes multban, a besüppedt multban,
Mikor még isten voltam és gyerek.
Újjongó trombitáim régi hangja
Lelkembe száll távolból, remegőn
És ünnepeim elnémult harangja
Szívembe cseng, ha szürkül a közöny.

Az árulók a pusztuló hajóról
Ellopnak mindent, ami lopható,
De te enyém vagy emlék, ragyogó kor,
Ha süllyed is a süppedő hajó.
Szegény czézár a líra húrjain még
Kiver egy nem muló melódiát,
Bár testét a meddő tengerbe vessék,
Övé volt mégis, mégis egy világ!

Juhász Gyula.

Angyalka.

Irta: SZOMORY DEZSŐ.

Ejszaka egy sötét kis szobában. Valami bus és zord bérházban lehet ez, egy mellékutca mélyén. Egy ablak az udvarra, virágcserépekkel. Professzionátus berendezkedés. Egy széles s alacsony szerelmi pamlag, holmi vad kép a falon. Egy asztal is van itten, egy pohárszék is mindenféle edényekkel. Mert ez szoba is, konyha is. A másik oldalon egy keskeny faágy. S egy szőke, sápadt nő fekszik benne. Orvosságos üvegek az ágy lábánál egy széken. Egy lámpa ég az asztalon.

ELVIRA (az ágyban): Jaj, már elmegy Kossné? Itt hágy?...

KOSSNÉ: Csöngetnek odalenn. Megyek, kinyitom.

(Egy rekedt csengettyű siránkozik alantól. Kossné megindul az ajtó felé.)

ELVIRA (csendes rémüldözéssel): A nagy Brunó tán?...

KOSSNÉ: Nem a Korán van még annak.

ELVIRA: Hány óra, lelkem házimesterné?

KOSSNÉ: Még nincs éjfél.

ELVIRA: Oh akkor Angyalka jön! Angyalka! Angyalka! Menjen Kossné, siessen.

KOSSNÉ: Angyalka? Angyal Antal?

ELVIRA: A doktor.

KOSSNÉ: Kr! Kr! Doktor a nagyanyja! Orvos-tanhallgató...

ELVIRA: Mindegy. Angyalka.

KOSSNÉ: No hallja! Angyalka! Éppen ráillik az Angyalka, hallja! Azért az öt krajczár kapupéNZért jócskán hozzám is dörgölődik, hallja. Angyalka! Disznóka! (A csengetyű.) Csak várjon.

ELVIRA (halkan s erőtlenül): Ne várassa. Áldott jó fiu az. Olyan tiszta, fényes és szőke. Minden éjjel betér hozzám, mióta ilyen nagyon beteg vagyok.

KOSSNÉ: Csak nem? Hisz nincs pénze annak, — nincs egy forintja.

ELVIRA: Nem is azért jön, oh mit gondol! Hiszen nekem már végem van, Kossné.

KOSSNÉ: Kr! Kr! Van olyan, aki a beteg szívet győtri.

ELVIRA (felemelkedve s rémülten a visszaemlékezés-től): Olyan is van, aki korbácsol...

(A csengetyű.)

KOSSNÉ: Tán Angyalka is?

ELVIRA (gyöngéden): Oh! Olyan rendes fiatal ember. Szép, nagy fehér keze van. Mindig elnézem s csodálom a kezét, amikor írja a receptet. Még a körmét is csiszolja... Olyan finoman ápol, mint egy grófnőt. A melleimre hajtja a fejét, ide, s hallgatja a lélegzésem. Olyan jó hűvös feje van s a haja rajta dus és illatos, mint a selyem. (A csengetyű. S már döngetik a kaput.) Menjen már Kossné, menjen már. Itt van tiz krajczár kapupéNZ Angyalkáért.

KOSSNÉ (tétován): Tiz krajczár?

ELVIRA: Most nincs több. Nincs pénzem. Hisz tudja, hogy nem keresek semmit... Amim volt, elvitte a Brunó. (Csengetyű és döngetés.)

KOSSNÉ: Tán már ő! A Brunó?!

ELVIRA (elrémülve): Szent Isten, nem! Még nem! Menjen Kossné, az Isten áldja meg... Már alig tudok beszélni.

KOSSNÉ: Megyek.

Kossné elment. Az ajtó nyitva maradt mögötte. Alantról most már egyfolytában síránkozik a csengetyű s közben a kapun is dörömbölnek.

Elvira felül az ágyban. S az ajtórésnek fordított fejjel vár és figyel, valami merev s lázas aggódással.

A kapu megnyílt s becsapódott. Emberi hangok, moraj. Valami távoli s bizonytalan összelelkészés tompa elcsengése. Surlódó lépések, erőszakos neki-lendülés, a falak mentén vonagló emberi testek izomjátéka, a küzködés s a meggyötört ruhaneműek zajával a roppant csendben.

De mindez gyorsroptú s lihegő; mintegy egyszerre a támadás s a leveretés. A következő perczben már itt is van Angyal Antal, kissé feldulva de mosolygón, megcibálva és kiheverten.

Egy alacsony termetű szőke fiu. Vastag, gondosan lezsírozott sárga haj egy szürkés és éles homlokokon. Durva s vaskos vonások a vékony szája körül, melyből a fogak csillannak elő éktelenül megnöve s kissé az alsó ajkat gyötörve. Vállak, amelyek sokkal tömörebbek volnának, ha az ember nem nélkülözne. Tulnag, szinte gyanus vétagok: két roppant kéz, vastag ujjak, melyek alig mozognak s inkább megmaradnak együtt, egymásba tömörülve, mint a kampós buzogány. Két roppant láb. Kétes és kinos elegancia. Egy bibornok-piros nyakkendő, hullámos és tolakodó a bizonytalan fehérségű inggallér körül. Monokli, holmi széles cipőszalagon. Vásált nadrág az elnyűtt cipők fölött.

A lámpa az asztalon homályosodni kezd. Egy kevés holdfény az ablak párkányán s a virágcserepeken.

ELVIRA (megpillantva): Angyalka! Végre!

ANGYAL: Hallom már várt, Elvy, mi?

ELVIRA: Vártam...

ANGYAL: No mi ujság? Hogy van? Hadd lám a kezét. (Leül az ágy szélére.)

ELVIRA (kéz kézben Angyallal): Hol volt az este?

ANGYAL (bizonytalanul): A kórházban.

ELVIRA: Ilyen soká! Éjjel?

ANGYAL: Bonczoltunk. A sárga Annát bonczoltuk, a Monna Vannát, akit a szeretője agyonlőtt a Rudasfürdőben.

ELVIRA: Oh, maga is bonczolt, ezzel a szép fehér kezével?

ANGYAL: Hogyne! Sőt! Én a veséjét szedtem ki neki.

ELVIRA: Oh, a veséjét... Mért nem inkább a szívét?

ANGYAL: A szive át volt löve. Át volt lyukasztva. Szét volt szaggatva. Mint egy harci lobogó a becsület mezején.

ELVIRA: Oh szegény! A becsület mezején!

ANGYAL: De a veséje megvolt intakt, egy darabban. Mint egy szép barnára piritott farsangi fánk. — Lázás, még lázasabb, mint tegnap. Hadd lám csak... (A keblére hajtja a fejét.)

ELVIRA: Oh Istenem, egy szegény halott leány. Még fel is konzolják! Voltaképpen minek az? De maga hires nagy doktor lesz még Angyalka, maga tanár is lesz még Angyalka, ha az embernek így ki tudja venni a veséjét.

ANGYAL: Én leszek, ami leszek. Egyelőre tanúlok és küzködöm. Egészen bele vagyok vadulva az életembe. Még egy év és doktor lehetnék. De el fogok bukni az utolsó szigorlaton, mert nekem nincs senkim, aki protezsálna a nagyfejúeknél. Holott már most is többet tudok, mint ők, mint mindannyian. — Vegyen lélekzetet. Csukott szájjal. — Nekem nincs szerencsém. — Még egyszer. Köhögjön.

ELVIRA: A mellemről lecsuszik az ing.

ANGYAL: Nem baj. Köhögjön.

ELVIRA: Olyan jó hűvös a feje.

ANGYAL: Sójajtson. Nagyon mélyen sójajtson. (Egy nagy kéjes sóhaj. S Angyalka felnéz a leány arcába.) Hát így szokott szépen sójajtani, mi?

ELVIRA (lágyan): Így. Nem emlékszik? Egyszer velem volt. Tavaly. Sokáig. Amikor a Zöldfa-utcában láktam.

ANGYAL: No lássa. Ez is az én szerencsém. Most itt lakunk egy házban. Maga lehetne a szeretőm, a rendes szeretőm, mint egy feleség. Amikor hazajönnék éjszaka, tudnám, valami jó vár reám, valami nagyon jó. A melle még mindig gyönyörű magának s olyan fehéren kekes, mint az ostya. Ezt nagyon szeretem. Az egész nő gyönyörű különben.

ELVIRA: Ha akarja, hogy a szeretője legyek...

ANGYAL (kanyargatva magát): Oh! De hiszen maga nagyon beteg. (A csengetyű. Angyal gyorsan feláll. Rövid szünet. Egymásra merednek. A kapu. Moraj.)

ELVIRA (visszatartva): Ne még...

ANGYAL: Ez a nagy Brunó. Megyek. Menekülök.

ELVIRA: Nem ő. Aztán meg nem is jön fel rögtön. Mióta beteg vagyok, Kossnéhoz tér be minden éjjel.

ANGYAL: Mindegy.

ELVIRA (kérlelően): Aztán meg tudja is, hogy maga ápol engem... hogy hozza az orvosságot...

ANGYAL (távozóban): Azokból a porokból szedjen még, a szörpből is kétóránként...

A lámpa homályosodik. A hold mind magasabbra jár.

ELVIRA (kissé felemelkedve): Ha akarja, hogy a szeretője legyek...

ANGYAL : Mondtam már.

ELVIRA (*folytatva*) : Most, utoljára, mielőtt meghalok...

ANGYAL (*könnyedén, de mint aki a legrosszabbtól tart*) : Azt nem, Elvy. Majd ha felgyógyul, Elvy. Akkor igen. Számítok rá. Majd ha felgyógyul. En leszek az első. Megigérem. Becsületszavamra. A porokat s a szörpöt. No jó éjszakát.

Angyal már felkapta a kalápját. Egy kései csilinder. Gépiesen és öntudatlan az egyik keztyűjét is felrángatta, de rögtön le is huzza, mert a mutatójúja vége kiserked belőle.

ELVIRA (*lágyan és csendesen, kissé megszegyenítve*) : Jó éjszakát. És köszönöm. (*És hirtelen más hangon, lázas ünnepélyességgel.*) És ha van...

ANGYAL (*idegesen*) : Micsoda?

ELVIRA (*mind lázasabban*) : S ha van odaát valami fény s valami irgalom...

ANGYAL : Hallgasson. Hallgasson.

ELVIRA : Én magáért imádkozni fogok.

ANGYAL : Hallgasson. (*Maga is lázasan s roppant érdeklődve fölfeje hajlik. Egy távoli toronyból éjjeli harangszó.*) Éjjél. (*Ismét távolodna, de az Elvira öt ujjá görcsösen a kabátja szárnyába fogódzott. Ekkor egy pillanatra megpróbálja leoldani magáról. De a kéz, megdermedve, nem enged.*) Elvy! Elvira!

ELVIRA : Egy utolsó szót csak. Az utolsót... Az utolsót...

ANGYAL : Majd holnap, Elvy. Megvirrad, Elvy.

ELVIRA : Holnap késő. Virradatkor késő. Még az éjjel meghalok.

ANGYAL : Nem igaz.

ELVIRA : Meghalok, érzem. Olyan különösen érzem. Mintha valaki mind közelebb jönne hozzám, folyton közelebb, folyton közelebb. S még gyorsan akartam mondani valamit. Kell mondani valamit. Kell. Valami igen fontosat, oh! Üljön ide még egyszer, egy utolsó perczre. Ne féljen. A nagy Brunó nem jön, ne féljen... ne féljen drága szívem! (*Az Angyal arcát, amint ez komor figyelemmel mind közelebb hajolt hozzá, le akarja vonni magához. Az ajka eltikkadva az ajkához kívánczik föl. De az ember elhárítja.*)

ANGYAL : Nem.

ELVIRA : Miért?

ANGYAL : Nem akarom

ELVIRA : Az életem gyalázatos volt.

ANGYAL : Hagyjuk ezt.

ELVIRA : S mégis! Ami vétkem van, jóváteszem.

ANGYAL : Oh! Vetek!

ELVIRA : Bűnök.

ANGYAL : Tovább.

ELVIRA : Egy kis leányom van nekem, oh Angyalka, egy kis leányom! És pénzem is az ő számára, oh Angyalka, pénzem is! Hogy felneveljék, hogy megmentsék! Pénzem, sok, tömérdek. Ha Brunó megtudja...

ANGYAL (*öntudatlan*) : Mennyi?

ELVIRA : Ezrek.

ANGYAL (*kétkedőleg*) : Oh!

ELVIRA : Ezrek, ha mondom. Egy egész csomó, tizezer, amit még az apja lopott s rejtett el nálam... A kis leányom apja... egy régi szeretőm. S amit magam kuporgattam érte, éveken át, az utcán. Ha, Brunó...

ANGYAL (*mohón*) : A pénz a kis leányáé?

ELVIRA : Az övé! Az övé!

ANGYAL (*kábultan*) : Ezrek.

ELVIRA : Az övé! Maga elviszi hozzá, a gyámszülőkhöz... A címők is ott van felírva a pénz között. Pipacs-utcza, Erzsébetfalván.

ANGYAL (*öntudatlanul*) : Erzsébetfalván.

ELVIRA : Maga elvégzi ezt, maga ügyel az irásokra, hogy meg ne csalják, öreg parasztok, hogy meg ne csalják! Maga uri fiu, maga tisztességes szülők gyermeke, maga nem börtönviselt ember...

ANGYAL : Tovább.

ELVIRA : Magának van műveltsége, van szive... Csak magában bizom, csak magában bízhatom... Elvégzi?

ANGYAL : Elvégzem.

ELVIRA : Megigéri? Itt, nekem, megigéri, a sir szélén megigéri, esküszik?

ANGYAL : Esküszöm.

ELVIRA : A pénz itt van, itt mélyen az ágyban, a matrácban, bevarrva. Ha Brunó megtudja! Ha Brunó megtalálja! A kis leányom pénze! A drága pénzem! A rettenetes pénzem! Ha tudná! Volt olyan, aki a hajamat özibálta. Volt olyan, aki véresre korbácsolt!

ANGYAL : Oh!

ELVIRA : S mind elhagyta a szennyjét rajtam, mind! Ha Brunó megtalálja! Ha megtalálja! Mert rögtön kutatni fog, szaglászni, mint az eb. Talán sejt is, tudja is... Vigyázzunk, vigyázzunk... Legyen óvatos, örködjön. Ha Brunó megtalálja!

ANGYAL : Nem!

ELVIRA : Ugy-e nem? Angyalka! Nem! Angyalka! Mintha valaki mind közelebb jönne hozzám, — folyton közelebb, folyton közelebb!

ANGYAL : Elvy!

ELVIRA : Egyszer mi szeretünk, mondd. Mi ketten, egyszer. Brunó keresni fog, kutatni fog...

ANGYAL : Elvy!

ELVIRA : Mi ketten, egyszer. Mintha valaki mind közelebb... Te! Te!

Csakugyan, az Angyal arcza sápadtan és elborulva mind közelebb hajolt hozzá. Az ajka remeg a nő ajka fölött. S hirtelen összeér vele, leszédül rá egy szilaj lendületben.

MINDAKETTEN (*egy hörgésben*) : Oh!

A csengetyű. És ismét harangszó, messziről, elmosódva. Távoli lépések zaja. A kapu megnyílt s becsapódott. S ismét surlódó testek. Moraj.

Mindebből Angyal alig hallott valamit. Az Elvira ajkára tapadt szájjal, ferdén és mereven pislant el a zárt szemek fölött, az egész arcz fölött, mely elborult valami rémüldöző gyönyörben. A jobb keze, a sulyos ujjak, előbb az ágy szélét gyötörve most hirtelen tovább-siklanak s a párnát csöndesen elusztatják a mozdulatlan fej alól.

Aztán egy zord pillanat: s az egész női arczat már a párna borítja el. Sulyos és lágy tömege alatt a lázas lihegés, a fuldoklás, az egész halálos küzdelem apró s szaggatott ritmusokban vergődik tova. De az ember keze, a párnán, kemény és kérlelhetetlen. Az egész testnek egy végső s rövid hullámozása, egy utolsó vonaglás. Elfojtott, rekedt hang, holmi elsimuló borzongás, mint a felkészelt lud szárnycsapása. És hirtelen csend.

Ekkor heves és szilaj kutatás kezdődik az ágy végén. A körmök, lázasan, felhasogatják a feslő szövétű ágyneműket. A pénz megvan. Egy egész nagy csomó, átkötve. Az ember gyorsan a zsebébe gyűri. Már menne is, rohanna, de a párna még ott van a halott arcza fölött. Lassan hozzája ér, csöndesen s megilletődve, hogy leemelje, eltüntesse. A fejét elfordítja, hogy ne lásson. S akkor, a küszöbön, ott áll a nagy Brunó.

A nagy Brunó afféle magas és keserű alak, mosolygó s alázatos. Nyálás és zord, olyan meredek s vaskos homlokkal mint a bölény, a kéjtől s italtól

elbutultan. Tömör és zsiros fekete haja, laposan s fénylőn, mint holmi olcsó prém fekszi meg a fejét. Nagy kék szemek, melyek meghunyászkodva néznek, az erőnek buta s ravasz öntudatában. Egy vaskos orr, mely minden szagot ismer. Dus ajkak és fogak, melyek harapnak.

Angyal látja s nézi őt. Az első tekintet kábult és révedező, amint megpillantja. Mint aki álmodik. Mint aki nem hisz, nem hihet.

BRUNÓ: Hm! Jó estét, tisztelt doktor ur, jó estét! Csak ne tessék félni, nem jó az. Tudom én jól, hogy nem azért jár erre az ágy körül, mintha a donnát megkivánta volna. Tudom én jól. Ne tessék félni.

ANGYAL (már-már határozottabban): Én nem félek, mért is félnék? De késő van s megyek haza. (Egy hirtelen mozdulat. Mint a vad, ha nekirugaszkodna.)

BRUNÓ: Nem. Még nem. Ne tessék.

ANGYAL: Megyek.

BRUNÓ: No de nem! Az ajtót be sem zárom. (Közelebb megy Angyalhoz. És mósolyogva, de rettentően.) Csak úgy mondom: nem! (Angyal részéről mindössze egy reflex-mozgás. Valami artikulátlan hang, holmi beleegyezésféle, tompa s eltikkadt »jól van«. És Brunó ismétli, már szelidebben.) Csak úgy mondom... Nem is harapok, csak úgy mondom. Csak mint afféle jó lompos komondor, nem bántok én senkit, ha engem nem bántanak.

ANGYAL: Én semmiesetre sem bántom. De nekünk aligha van közünk egymáshoz.

BRUNÓ (mint a sphynx): Azt nem lehet tudni. Az élet néha olyan furcsa. (Már a pohárszékhez ment volt. Egy liter vörös bort s két poharat szedett elő s helyezett az asztalra. S öntött is a poharakba.) No, egy szelid kis pohárkával, doktor ur! Jól esik az ilyenkor, éjfélkor, — a komisz munkára. (Egy nagyot fúj.) Talán fáradt is vagy pajtás, mi? Rövid volt, de zamatos, mi? No, ülj ide és igyál. (Kocizint.) A donna egészségére.

ANGYAL: Nem iszom.

BRUNÓ: Igyál! Nem jó az így szárazon maradni. Nem jó az nem inni.

ANGYAL (hirtelen): Iszom.

Egy perczig csend. Az asztalnál, szemtől-szembe egymással, egy-egy pohár bort isznak. Némi kényelmetlen s feszült bizonytalanság. Valami a levegőben. S alattomos, kémlelő s aggodó pillantások.

BRUNÓ: Jó-e?

ANGYAL: Kissé savanykás.

BRUNÓ: Elhiszem. Valami hullott bele.

ANGYAL: Micsoda?

BRUNÓ (kitérőleg): Jó nő volt Elvy, bizony jó. Jó ize is volt neki s puha volt. Kár, hogy megette a fene.

ANGYAL: Kár.

BRUNÓ: No mindegy már. Ne busulj. Add ide a pénzt:

ANGYAL: Micsoda pénzt?

BRUNÓ: Hm! A pénzt. Ne politizálj. Ne ficzánkolj, mintha madzagon huznának. Úlj veszteg. A pénzt. Az én jussom az. Én voltam az ember, érted, a szerető. Aki rajongón ellátta a nőt. A jog az jog, ezt mindenki tudja. Én vagyok az örökös. Szépen add ide a pénzt.

ANGYAL (már harczy állásban s a végsőkig elszánva): Nem!

BRUNÓ (mozdulatlanul): No lám! Micsoda gyermek.

ANGYAL: Semmi gyermek.

BRUNÓ: Nem ám. Csak nem hiszed, hogy leütlek, mi? Az már el volna puskázva, ha hozzádnyulnék, ha

belédharapnék. Amikor így adódik minden kézből kézbe. Kötni való bolond volnék. Amikor a móka javát, az egész klavirát te már elvégezted.

ANGYAL: Én nem végeztem el semmit.

BRUNÓ: Meglássuk. Ha én innen elindulok s rádzárom az ajtót, már csak azok nyitják ki újra, akik jönnek érted. Az Andrások meg a Bali Mihály.

ANGYAL (fuldokolva): Nem igaz! Nem igaz! Nincs tanu.

BRUNÓ: Van.

ANGYAL: Maga tán, mi? A nagy Brunó, mi? Senki egy szavát nem hinné. Afféle börtönviselt, eltolonczott, kitiltott bestia! Menten lefülelnék...

BRUNÓ (hörögve): Ej haj! A zsványát! Nem is fél tán, meg se ijed, zsvány ez, zsvány, azt a zsvány istenit! Adj egy kis pénzt pajtás. A jog az jog, ezt mindenki tudja.

ANGYAL: A jog az enyém.

BRUNÓ (szakértelemmel): Nem tagadom. Nem én vagyok az, aki lenézi a munkát, aki meg nem becsüli. Jól megdolgoztál. De én lesben álltam ottan. A pénz felét adjad.

ANGYAL: A felét? (Hamar két ezrest ránt elő a zsebéből.)

BRUNÓ (tágra meredt szemmel): Kettő? Több az.

ANGYAL: Három...

BRUNÓ: Ötöt adjál pajtás s vége, megalkudtunk. Neked is jobb így, nekem is. A jog is kijár így, a munka se csorbul. Mert ha engem le is fülelnék, téged azért még nem raknak aranyba. Még egyet, — ötöt s aztán szent a béke. Örök barátság te.

ANGYAL: Itt az öt. (Odahajítja az ötödik ezrest s megindul.)

BRUNÓ: Öt! S ha ismét akad valami...

ANGYAL (idegesen): Semmi.

BRUNÓ: A matrácot rögtön bevarrom. Még az éjjel bevarrom.

ANGYAL: Bánom is én.

BRUNÓ: A párnát is visszateszem a feje alá.

ANGYAL: Semmi közöm hozzá.

BRUNÓ: Nincs nyom, tanu, semmi. Holnap beteszik a földbe. Ibolya nő fölötte.

ANGYAL (egyszerűen): Meghalt.

BRUNÓ: Meghalt természetel. (Angyal felé, aki már a küszöbre ért.) No még egy pohárkával, egy utolsó pohárkával.

ANGYAL (szigoruan): Micsoda szemtelenség!

BRUNÓ: Az előbb ivott... Ezelőtt még öt perczczel ivott.

ANGYAL: Az az előbb volt. Az ezelőtt öt perczczel volt. De most...

BRUNÓ (bután): Most?

ANGYAL: Most a társadalmi külömbözet ismét helyreállott közöttünk.

BRUNÓ (őszintén): Nem értem.

ANGYAL: Mit képzel maga? Csak nem ülök le inni magával, egy ilyen börtönviselttel, egy ily betyárral — én, egy ur!

Vannak asszonyok, akik csak akkor teszik ki magukat a veszedelemnek, ha tudják, hogy belebuknak.

*

Ha az Egyház az Államot jobban szeretné, könnyebben válnának el egymástól.

Weiss Ottó.

Krónika II.

Pornográfia.

— július 31.

Végigolvasni a Boccaccio *Decamerone*-ját s aztán az érdek nélküli tetszés magaslatáról ledörögni, hogy az minden földi salak és minden érzéki mellékgondolat nélkül való, csurgatott, kristálytisza esztétikai élvezet volt: ez az egyik hipokrizis. Mikor pedig Bérenger szenátor ur kijelenti, hogy ami alkalmas arra, hogy érzéki gondolatokat ébresszen, az pornográfia, akár milyen művészi vagy tudományos dolog is máskülönben, mert *l'art n'est pas une excuse*: az a másik hipokrizis. A két hipokrizis között pedig, mindegyiktől egyformán messze, van az igazság: az, hogy a művészi dolgokban való gyönyörködés nem az égő csipkebokorból támadt elő, hanem igenis az állati mivoltunknak jóleső érzések desztillátuma, és hogy ezen a származáson az esztétikának semmi szégyelnivalója sincsen. A *kétféle éhségünk* hozta létre, az arcunk veritékéből teremtettük a magunk képére, mint mindent a földön és a mennyben. És akár a művészet tisztaságának nevében tiltakozunk az ellen, hogy érzéki ingerületeket keverjünk az esztétikai gyönyörűségbe, akár pedig a jó erkölcs nevében kárhozzátjuk a művészetet, mert fölismerjük benne az érzéki — és pedig szexuális — együttthattót, mindkét pártállásnak szülőanyja a közös hazugság: hogy a testi gyönyörűséghez, tehát ember-voltunkhoz való vonatkozás valami alacsonyrendű és a művészethez méltatlan dolog. Mindkét nézetben ott van az elismerése annak, hogy *van* pornográfia. Csakhogy a *Ligue pour la liberté de l'Art* szerint ami művészi, az fölötte áll az erkölcsnek, a *Congrès international contre la Pornographie* szerint pedig ami erkölcs-telen, annak nem mentsége a művészet, mert az erkölcs mindennek fölötte áll.

A vitás kérdés, látjuk, az, hogy hol végződik a művészet és hol kezdődik a pornográfia. A vita erősen posványos, mint minden, ahol a morálról való nézetek ütköznek össze, a döntés pedig lehetetlen, mert morál ugyan van ezerféle, de egy egyetlen *Morál*, az nincsen. Tudományos álláspontokról pedig, tehát *jenseits von Gut und Böse* a pornográfia kérdésére szót se lehet vesztegetni. Mert a pornográfia legfontosabb tulajdonságában hasonlít a művészethez: hogy magamagában nem existál.

A művészet is, a pornográfia is nem a *tárgy*, hanem a *viszony* két ember között, akik közül az egyik produkál, a másik gyönyörködik, egyszóval az egyik művész, a másik publikum. Ezért nem egyéb dallamos szófia beszédnél, ha Rainer Maria Rilke ur azt írja egy szoborról, hogy *a csöndes alkonyatban úgy él ez a tiszta kő, mint egy forrás* — és a többi. Mert a szobor nem él, csak ha gyönyörködöm benne és a faragatlan kődarabnál csak annyival magasabbrendű, amennyit ki tud fejezni; ehhez pedig kell valaki, aki befogadja. Hiába hangzik banális beszédnek, ez a művészi hatás: valaki

valamit kifejez és ezt valaki megérti. Ennélfogva természetes, hogy a művészet kettőn áll: azon, aki kinyilatkoztat és azon, aki megért.

A megértés azonban éppen olyan szubjektív dolog, mint a művészi kifejezés. Csak az irodalomnak van módjában, hogy a kifejeznivalóját az aránylag legközvetlenebb, tehát aránylag legkevésbé félreérthető eszközzel: szavakkal mondja el. Az irodalomnak a szó az anyaga, s minden művészi anyag között a szó áll a fogalomhoz legközelebb. Minden más művészetnek az anyaga csak hosszabb gondolkodásbeli kerülővel — képpel, szimbolummal — tudja továbbadni azt, amit kifejez. S mivel a művészet magától értődő módon, nem érzésbelileg közömbös, hanem ellenkezőleg, éppen a lehető legerősebb affektusu fogalmakat fejezi ki: minden föltétele megvan, hogy a hatása azon álljon, hogy az élvezőnek milyen gondolatai és milyen érzései fűződnek ahhoz, amit a művész mond neki.

A szerelemmel kapcsolatos gondolatok és érzések — hiába tagadják az öreg urak — az egész emberiség közös gondolatai és érzései, azonfölül pedig a legmindennapibb és mégis a legerősebb érzések; természetes, hogy a művészetnek is a leggyakoribb tárgyai. A kultúra haladásával azonban *szublimálódik* a szerelem gondolköre is: durva és kellemetlen tulajdonságai lemaradnak róla, más szép és jóleső fogalmakkal összekapcsolódik, — egyszóval megfinomul, s a kulturember szaporodási ösztöne már egy igen komplikált és minden gondolkörbe benyúló, de eredeti formájából erősen kiforgatott érzés. Ennek az érzésnek a legtöbb művészi gyönyörködésben is van része, de éppen komplikált voltánál fogva nem jut belőle több az öntudatunkba, mint a velejáró kellemesség. Ez az a mód, ahogyan az ember a milói Vénuszban a szexualitásának a *tudata* — de nem a *hozzájárulása* — nélkül gyönyörködik, s ugyanezen a módon, csakhogy még egy kicsit kevésbé tudatosan élvezzi a férfiember a Dürer *Hieronymus Holzschuher*-ének gyönyörű férfiasága vonásait.

Vannak emberek, akiknél ez a szublimálódás még alacsonyabb foku, tehát a szexuális gondolatok a maguk nyersségében vannak a fölszinen. Ezeknél a művészi dolgok látása is ezt a nyers érzést ébreszti föl, s az ilyen ember lát mindenben disznóságot, vagyis pornográfiát. Ezzel aztán meg van mondva az is, amit a kongresszus nem definiált egész pontosan: pornográfia az, ami az öreg uraknak eszébe juttatja azt, hogy mások fiatalabbak.

Emberek vagyunk, tehát állatok, s ezt nincs módunkban tagadni és nincs okunk szégyelni. De tudomásul kell vennünk, ha látó szemmel akarunk járni az emberek cselekedetei között... A múlt héten lefejeztek egy leányt. Baier Margit cselekedetében minden együtt volt, amiért a halált szokta mérni a földi igazság. Ha jól meggondoljuk, a bűnében sem volt semmi különösebb érdekesség. A szenzáció nem is volt valami nagy, csak akkor, mikor megvolt a halálos ítélet. Erre már a pornográfiát üldöző öreg urak és az aktokban elfogulatlanul gyönyörködő művészelkek fölállottak, mint egy ember és a világ minden ujságjában hango-

san kiáltván, sajnálkoztak, hogy így kell elveszni egy szép leánynak. Egy szép leány, egy szerelmi objektum vész kárba... s minden újságban benne volt, hogy a kivégzési toalett szabadon hagyta szép fehér nyakát... s minden fiatal és öreg urak olvasták s megnyalván szájuk szélét, így szóltak: De kár érte! Aztán tovább vitatkoztak a pornográfáról, pro és kontra, elfogulatlanul, minden szexuális érzés nélkül.

Florestan.

Nászinduló.

Nagy Ur! Ki tegnap elvette a párom,
Ki ott térdeltél vele az oltáron,
Ki véle holnap messze útra mégy,
Ki magadhoz váltottad mind a csókját,
Csókold, öleld, szeresd, kinozd, karold át —
Mindegy! Egészen úgyse a tiéd!

A hófátyolból teste kifehérlék —
Bontsd ki belőle! Csókold véges-végig,
Részegülj meg a mámor küszöbén,
Kiáltsd tele üdvöddel a világot,
Én kikaczaglak! Te vagy a kijátszott.
Előbb ott voltam a lelkében én.

Ugy van, Nagy Ur! Violavirágzáskor,
Mikor sejtés volt szívében a mámor
S rejtőző, félénk vágy a szerelem,
Suttogás fülét, tüzes csók a száját
Még nem üt meg... a te ifju mátkád
Akkor, akkor találkozott velem.

Mikor fiús két karja gömbölyű lett
S nagy szemei, a tiszták, gyönyörűek
Lecsukódtak a csókos vágy alatt,
Én lestem, vártam, számítón, nyugodtan
És az első álmodat megraboltam
És megloptam az első csókokat.

Hogy simult hozzám lányos remegéssel,
Vörhenyes haja hogy hullt szeretszéjjel,
Hogy csókolt szeliden — aztán vadul,
Hazudni, búgni, hizelegni, vágyini
Megtanult volna, lett vón' ott akárki —
De én voltam! Én voltam ott Nagy Ur!

Én tanítottam rászedni az apját,
Én tanítottam megcsalni az anyját,
Akartam: sirt. Kivántam: nevetett.
Az álmaiba magam beleloptam,
Vágyai közé odatolakodtam,
Nagy Ur! Először engem szeretett!

Mámoros éjek minden csinját-binját,
Véres, vad csókok minden tüzét, kinját
Csináld csak végig... rajta! Teheted —
A palotádon csukva minden ablak,
Bármit műveltek ott benn, kikaczaglak...
Először mégis engem szeretett!

Farkas Imre.

A számárbőr.

— Regény. —

(5)

Írta: HONORÉ BALZAC.

X.

Az áruház kapujából kiiramlóban három fiatal emberbe ütdött, kik karonfogva sétálgattak.

— Barom!

— Hülye!

Ilyen nyájas megszólításokkal tisztelték meg egymást:

— Ej nó, hiszen ez Raphael!

— Nagyszerű! Éppen téged keresünk!

— Nini, ti vagytok?

A sértésekre tüstént barátságos szavak következtek, mihelyt a szélben ingó utczai lámpás világa a meglepődöttek arczára esett.

— Édes öregem, velünk kell jönnöd — mondta neki az a fiatal ember, akit az imént csaknem fellökött.

— Miről van szó?

— Ne kérdezősködj, csak gyere, utközben majd rendre kitalálok mindent.

Raphaelt körülvették barátai s karjába kapaszkodva, kénytelen-kelletlen magukkal vonszolták a Pont des Arts felé.

— Édes öregem, — folytatta a szóvivő — már vagy egy hete ütjük bottal a nyomodat. Tiszteletreméltó szállódban, a *Saint-Quentin*-ben, melynek, megkövetem, a czégéréen még most is ugyanazok a változó piros és fekete betűk diszelegnek, mint Jean-Jacques Rousseau idejében, Leonardád azt mondta nekünk, hogy falura mentél. Már pedig alig hinném, hogy belőlünk valami pénzeszsákot, törvénytisztát, hitelezőt, vagy uzorást nézhetne ki valaki. Na, seba, Rastignac vett észre tegnap este a Bouffons-ban. Erre újra nekiláttunk a hajszának és megfogadtuk, hogy nem nyugszunk addig, míg ki nem derítjük, melyik fától kértél szállást a Champs-Élysées-n, vagy ha nem, hát melyik filantropikus intézet priccsén alszol éjjelenként két souért a koldusok között. Még az is eszünkbe jutott, hogy megkerülgetted a szerencse s valami szépséges boudoirban ütöttél tanyát. Tüvé tettük érte a várost, de nem találtunk nyomodra sem a Sante-Pélagie rablajstromában, sem a Forceé-ban. Sorra jártunk s tüzetesen átkutattunk minden minisztériumot, az operát, a szalónokat, a kávéházakat, a könyvtárakat, a rendőrséget, a szerkesztőségeket, a vendéglőket, a színházak előcsarnokait, szóval Párisnak minden valamirevaló tisztességes és nem tisztességes helyét, s már kétségbe voltunk esve, hogy olyan embert kellett elvesztenünk, ki után nem kevesebb reménységgel kutathattunk az udvari körökben, mint a tömlöczökben. Már szinte megegyeztünk abban, hogy a juliusi hősökhöz hasonlóan, téged is a másvilágra ágyuztak s bizony mondom neked, megsirattunk.

Ebben a pillanatban haladtak át a hidon. Raphael oda se fülelt a sok baráti locsogásra, csak a vizet nézte, a fodrozó, örvénylő vizet, melyen tánczot járt a párisi lámpák világa. Itt, e fölött a folyam fölött, melybe még az imént magát akarta vetni, valóra vált az aggastyán szava; halála elhalasztódott.

— Nagyon sajnáltunk téged, öregem — folytatta barátja, követvén beszéde fonálát. — Valami nagy dologról volna szó, amelyben számítottunk a te felsőbb emberi mivoltodra, arra, amivel fölibe tudsz kerekedni mindennek. Az alkotmány golyóbisának a királyi büvös-

süveg alá való sinkófálása nagyobbképü szemfényvesztéssel folyik, mint valaha. Az az átkozott monarchia, melyet a föltámadt nép hősiessége döntött meg, csak afféle kikapós nőszemély volt, akivel el lehetett mulatni, dáridózni; hanem a Haza házsártos és fölöttébb éretnyes feleség; akarjuk, nem akarjuk, el kell tünnünk kimért enyelgéseit. A hatalom, mint tudod, átszarmazott a Tuileriákból az újságírókhoz, mint ahogy a budget is áttelepült a Chaussé d'Antinre a Faubourg Saint-Germainból.

— Hanem ezt már aligha fogod tudni. A kormány, más szóval a bankár- és fiskálisnépség arisztokráciája, mely manapság éppen úgy támasza és talpköve a hazának, mint valamikor a királyságnak volt a papság, szükségének vélte ez ország jóra való népét új szavakkal és ócska ideákkal, bármely iskolához tartozó filozófusok és minden idők keménylegényeinek módjára, elárasztani. Arról van tehát szó, hogy a fejünkbe verjünk valami olyas meggyőződést, melynek segédelmével a napnál világosabban be lehet bizonyítani, hogy boldogabb lesz e nép, ha ezerkétszázmillió és harminczhárom centime-ot fizet az ilyen meg amolyan nevű urak képviselte hazának, mint ha ezeregyszázmillió és kilencz centime-ot fizetne egy királynak, aki *mi* helyett azt mondja *én*. Röviden, újság alapul két-háromszáz darab ezresbankóval avégből, hogy olyan ellenzéket teremtsen, mely kielégíti az elégedetleneket anélkül, hogy a polgár-király nemzeti kormányának csak a legkevésbé is ártana.

— Mivel pedig mi éppen úgy fittyet hányunk a szabadságra, mint a kényuralomra, a vallásra, mint a hitetlenségre, s a tisztelt hazát egynek látjuk a fővárossal, hol eszméinket sorszámra váltjuk pénzzé; hol jó ebéd és sok látnivaló kínálkozik; hol csak úgy hemzseg a sok prostituált; hol a vacsorák másnapig tartanak, s a szerelem hajnalban ébred, mint a polgár-asszonyok; mivelhogy Páris marad mindenkor a hazák legimádnivalóbbja, a gyönyör hazája, a szabadságé, a szellemé, a szép asszonyoké, a gézengúz korhelyeké, a jó itókáé, hol még a hatalom vesszőcsapása sem fáj annyira, mert közel van a kéz, mely suhogtatja... mi, Mephistopheles isten vérbeli követői, vállalkozunk rá, hogy megfoltozzuk a közvéleményt, új köntösbe bujtassuk szövívőit, a kormány bódéjára új deszkát szegezzünk, kura alá fogjuk a doktrinéket, feltűzeljük a vén republikánusokat, kifényezzük a bonapartistákat és fegyvereket játszsunk a központ kezébe, föltéve, hogy *in petto* szabadjára nevetünk népen és királyon, nem kell ragaszkodnunk este a reggeli véleményünkhöz s vigan elhetjük világunkat à la Panurge, vagy *more orientali* puha vankosokon heverészve. Neked szántuk e furcsa makaróni-birodalom kormányzó-gyepőjét. Azért czipelünk most iziben arra az ebédre, amelyet lapunk alapítója ad. Valami visszavonult bankár, ki nem tudván már mit kezdjen a pénzével, elhatározta, hogy szellemességekre váltja. Testvérükként fognak fogadni, mi pedig fejedelmét üdvözljük benned e frondeur-szellemeknek, kiknek élesenlátása fölfedezi Ausztria, Anglia és Oroszország legrejtettebb szándékait, még mielőtt Ausztriának, Angliának, Oroszországnak egyáltalán bárminemű szándékai lennének! Igen, urává teszünk téged ama szellemi hatalmaknak, melyek Mirabeaukat, Talleyrandokat, Pitteket, Metternicheket, szóval egész sereg olyan ügyes Crispint adtak a világnak, kik éppen úgy játszottak egymás között birodalmakkal, mint ahogy a *kirschenwassert* pityizáló burgerek dominóval játszanak. Ugy festettünk le téged, mint aki rettenthetetlen bajtárs, a tivornyában, s mint minden erős szellem, szembe száll a dinom-dánom mosolygó szörnnyetegével; még azt

is megkoczkáztattuk, hogy nem vert le a lábadról soha. Remélem, nem fogod meghazudtolni áradozásainkat. Taillefer, vendéglátó gazdánk, megígérte, hogy le fogja pipálni a mi modern Lucullusaink kised szaturnáliáit. Elég gazdag hozzá, hogy nagyszerűséget vigyen a kicsinyességekbe, eleganciát és bájt a bünbe... De idehallgatsz-e, hé? — kérdezte a szónok, hirtelen félbeszakítva mondókáját.

— Igen — válaszolta a fiatal ember, kevésbé lepődve meg kívánsága teljesültén, mint azon a természetes módon, amelylyel az események egybekapcsolódtak.

Bár képtelenség volt büvös befolyásban hinnie, elbámult az emberi sors esetlegességein.

— Ugy mondtad ezt az igent, mintha boldogult nagyapádon járna az eszed — jegyezte meg egyik szomszédja.

— Ah, — válaszolt Raphael, szavában valami különös naivsággal, mely megmosolyogtatta író barátait — barátaim, az ifju Franciaország reménysége, úgy vélem, nagyon közel járunk hozzá, hogy himpellekké legyünk! Mindezideig csak borközi állapotban komizkodtunk, részegen mérlegettük az életet, s dolgokról, emberekről emésztés közben diskuráltunk. Szűzen a cselekedettől, merészek voltunk szavainkban; most azonban, ha a politika ránsütötte bélyegzővasát, elvesztjük illuziónkat, mihelyt belépünk ama roppant bagnóba. Mikor nem hiszünk már csak az ördögben, még mindig szabad vissza-visszasóhajtanunk a zenge ifjukor paradicsomát, amaz ártatlan időket, mikor még áhitattal vártuk jó papunk kezéből az Ur Jézus testét. Ah, édes jó barátaim, ha olyan nagy örömünket leltük első vétkezéseinkben, csupán azért volt, mert megszépítették őket lelkifurdalásaink, s csupán ez tette kívánatosá, ez volt a sava; most azonban...

— Most — vágott szavába az, ki elsőül szólalt meg — nincs számunkra más hátra...

— Mint?

— A bün.

— Ebben a szóban benne van a hatalom szédületes magassága és a Szajna egész mélysége — válaszolt Raphael.

— Nem értesz engem... Én politikai bünökről beszélek. Ma reggel óta nem irigylek senkit, csak az összeesküvőket. Azt már nem tudom, hogy holnap is ez lesz-e a rigolyám. De most utálattal tölt el civilizációnk fakó képe. Izgat, lelkesít a moszkvai futás minden veszedelme, a *Corsaire rouge* izgalmai, a csempészek életmódja. Mivelhogy Franciaországban nincsenek már kartuziánusok, szeretném, ha egy afféle Botany-Bayt emelnék, ahová, mint valami kórházba, elvonulhatnának kised Byronkáink, kiknek, miután ronggyá tépdesték életüket, mint ebéd után az asztalkendőt, nem lenne ott egyéb dolguk, mint tüzes csóvákat hajigálni a hazájukra, összeesküvéseket szöni, háborút sürgetni, vagy golyót röpíteni az agyukba...

— Emile, — szólott most hévvel Raphael szomszédja a beszélőhöz — szavamra mondom, ha nincsen a juliusi forradalom, pappá lettem volna, s most valami faluban éldegnék...

— És a breviáriumot olvastad volna?

— Igen.

— Tökfilkó vagy.

— Mi talán szörnyen faljuk az újságokat!

— Nem rossz egy újságirótól! De fogd be a szád, egész sereg előfizető közt járunk. Az újságírás a modern társadalmak vallása és nagy jövője van.

— Hogyan?

— A pontifexnek nem kell hinnie benne, s a népnek sem...

A három fiatal ember, mintha mindannyia betéve tudta volna a De Viris illustribus-t, ilyen csevegés közben érkezett a Joubert-utcai palotához.

XI.

Émile, az ujságíró, több dicsőséget aratott már ölvetett kézzel, mint más a sikereivel. Merész bírálat, csupa tűz, csupa maró guny volt minden szava, s megvolt benne minden képesség, mely hibáit elviselhetőkké tette. Mint afféle élesszavu csufolódó, ezer epigrammával csipkedte meg egy-egy barátját, kit távollétében körmeszakadtáig védelmezett. Mindent tréfára vett, még a jövőjét is. Mindenkor szükiben a pénznek, teljes nemtörődomséggel henyélt, egyetlen szavával könyveket vagdosván fejéhez annak, aki egyetlen szónyi tartalmat sem tudott a könyveibe szorítani. Tervezetéseinek vége-hossza nem volt, de meg nem valósított belőlük semmit. Dicsőségét puha vánkosnak tekintette, melyen édesen szunyókálhat, azzal a kilátással, hogy venségére a kórházban fog fölébredni rajta. Hüségese barát volt a vérpadig; cinikus, nagyszáju és egyszerű, mint a gyermek. Csak szeszélye, vagy a végső szükség készítette munkára.

— Hogy Alcofribas mester szavával éljek, egyszerű tronçon de chiere lie-t fogunk csinálni — mondta Raphaelnek, a virágvázákra mutatva, melyek balzsamos illatot terjesztve, pompáztak a lépcsőházban.

— Szeretem a szőnyegekkel borított, jól kifutott csarnokokat — felelte Raphael. — A peristylumok óta meggyérült a fényűzés Franciaországban. Mintha ujjászületnék itten.

— Odafönt meg nagyokat iszunk és nagyokat kaczagunk majd, lelkem Raphaelkém. Remélem is, hogy mi leszünk a győztesek, s vigan gázolunk majd a koponyákon. †

Azután, mikor beléptek az aranyozástól, lámpavilágtól ragyogó terembe, mosolyogva mutatott a már egybegyült vendégekre. Páris ifjúságának színe-virága fogadta őket. Az egyik ujdonsült tehetség, már első képével mérközni készült a császárkorabeli festők színjével. Egy másik, zöldségekben bővelkedő könyvet talált ki nemrég a nyilvánosság elé, s becsmérő hangon szólván az addigi irodalomról, új csapást vágott a modern iskolának. Arrébb egy vad zsenit hirdető torzonborz ábrázatu szobrász csevegett valami hüvös elménczczel, ki alkalomadtán, aszerint amint, hol senkiben sem ismerte el a felsőbbiséget, hol akárkiben. Legszellemesebb karikatúristáink egyike itt hunyorog sunyi szemével és ötlet-prédára les, hogy rajzónja nyelvére fordíthassa. Ott pedig egy mindent merő ifju titán, a politikai tudományok kvintesszenciájának felülmulhatatlan leszűrője merül élénk társalgásba egy poétával, kinek írásai izzé-porrá zuztak volna már minden korunkbeli irodalmi alkotást; ha tehetségének sulya egyenlő lett volna gyűlöletével. Mindketten óvakodtak igazat mondani s tartózkodtak a hazugságtól; beérték kölcsönös hizelkedéssel. Valami jőnevű muzsikusz bé moll-ban igyekezett megvigasztalni egy fiatal politikust, kinek a napokban rosszul sült el a szűzbeszéde. Stílus nélkül való fiatal szerzők gondolatokban szűkölködő irókkal, lapos prózában verselő költői szárnyalású prózairókkal vitatkoztak. Ha betéved ide valami kóbor saint-simonista, ki eléggé együgyű hinni a doktrinájában, irgalomból összepárosítja őket, kétségkívül azért, hogy barátokká tegye valamennyit a maga rendjében.

Akadtt még ezeken kívül néhány tudós is a társaságban, hogy legyen aki a társalgás savát-borsát megadja,

s néhány vaudevillista, kinek sziporkái nagyon hasonlóak voltak a gyémántéihoz, sem meleget, sem világosságot nem terjesztvén.

Néhány élő paradoxon, ki markába nevetett, ha olyasvalakivel került szembe, aki állást foglalt dolgok és emberek mellett vagy ellen, már nagyban üzte a kétkulacsos politikát, amelylyel minden rendszer ellen összeesküdött, egyikhez sem szitva. Az elevenek és holtak fölött itélkező dorong, kinek már semmi sem ujság, ki orrát fujja a Bouffons cavatinájának kellős közepén és brava-t kiált, még mielőtt valaki összeverte volna a tenyerét, s kész megczáfolni azt is, ki az ő véleményét mondja szemébe, a dorong szintén itt volt, s leste, honnan tulajdoníthatna el egy-két szellemes ötletet. A vendégek között akadhatott vagy öt, akire szép jövő várt s vagy tiz, aki megérhetett esetleg egy kis muló dicsőséget; a többi, mint minden közep-szerűség, bizvást elmondhatta XVIII. Lajos hirhedt hazugságát: *Union et oubli*. Az amphitryo mérsékelt örömmel az arczán járkált közöttük, mint akinek mindez kétezer tallérjába kerül. Koronkint türelmetlenül pillantgatott a szalón ajtaja felé, lesve valamelyik vendégét, ki még váratott magára. Nemsokára tömzsi kis emberke lépett be, kit hizelgő moraj fogadott. Ez volt a jegyző, ki ma reggel elhatározta, hogy lapot alapít.

Feketébe öltözött lakáj tárta föl a hatalmas ebédlő ajtaját, hová minden teketória nélkül be is vonultak, hogy kiki megkeresse a maga helyét a roppant asztal körül. Mielőtt átment volna a szalónból, Raphael még egy bucsupillantást vetett rá. Kivánsága teljes mértékben megvalósult. Selyem és arany volt a falak kárpitja. Számaltalan gyertyával megrakott pazar kandeláberek csillogtatták meg az aranyos frizek legfinomabb részleteit, a gyönyörűen czizellált bronzholmit és a butorzat remek színekben pompázó szövetét. A bambuszból művészi izléssel font virágkosarak, ritka fajokkal megrakva, édes illatot árasztottak széjjel. Kifogástalan eleganciát árult el az utolsó kis csecebecsége minden. S volt az egészben valami poétikus báj, mely kétszeres erővel hatott arra, akinek semmije sem volt.

— Százezer livres évi jövedelem csinos kis kommentár a katekizmushoz s csodálatosan könnyebbé teszi *gyakorolnunk az erényt!* — mondotta fölsóhajtva. — Az én erényem nem arra való, hogy kutyagoljon. És nincs nagyobb bűn előttem, mint a padlásszoba, a kopott ruha, a nyári kalap télen, meg az apró adósságok a házmesternél... Ah, egy évig, félévig, mit bánom én meddig, de élni akarok ebben a fényben, azután — veszszek! De csak akkor!

— Egy váltóügynök vaczka a vágyaid netovábbja? — szólt hozzá Émile, ki meghallotta szavait. — Ugyan menj, hamarosan megunnád te ezt a dicsőséget, mihelyt belátnád, hogy meggátol felsőbb emberré lenned. Habozott-e valaha művész, mikor a gazdagság szegénysége meg a szegénység gazdagsága között kellett választania? Hát nem kell-e nekünk a küzdelem, nekünk, kik különbek vagyunk a többieknel? Azért hát csak készítsd elő a gyomrodát — folytatta hőstenori mozdulattal a tökepenzes nagyszerű szentekszentjére, sziveterítően dus éttermére mutatva. — Hidd el nekem, ez az ember csak miérettünk fáradozott, míg pénzét összeharácsolta. A természettudósok kifeledtek a szivacsok rendjéből egy fajt, amelyből különös gyönyörűséggel facsar levét az ember, mielőtt a mohó örökösök nekiesnének. Nem találod stilszerűnek a falburkolat domborműveit? Meg a csillárokat, a képeket? Micsoda fényűzés! És ha hitelt érdemelnek az irigyek, a más multját firtatók, hát ez az ember a Forradalom alatt megölt egy németet, meg még másokat is, akik, ugy

mondják, legjobb barátja s ennek anyja lettek volna. El tudod képzelni, hogy ekkora bűnök fogamzottak meg annak az érdemes Taillefernek a lécz-szög sörtéi alatt? Olyan jó képe van. Nézd csak, hogyan csillog-villog az ezüstnemű. Vajjon minden villanása egy-egy villogó tör neki? . . . Ej no, higgye a tatár! Ha igaz, amit rebesgetnek, akkor most itten harmincz derék, tehetséges ember készül meginni egy egész család véréit s megenni a beleit . . . és mi, mi ketten, a jámbor, lelkes ficzkók, bűnrészesekké leszünk a gonosztettben! Kedvem volna vallatóra fogni ezt a pénzeszsákot, hogy ha van benne egy szemernyi tisztesség . . .

— Ne még! — kiáltott föl Raphael — majd ha már elázott; majd ha már megebédeltünk.

(Folytatása következik.)

Saison.

Világ bajnokok.

— *Julius 31.*

Fuchs és Weisz, két megszokott név — kár, hogy nem magyar hangzású nevek — a világ ajkára került s ezzel Magyarország felé terelték azt a világhílymet, melyre annyira pályázunk s melyet eddig csak bankcsalókkal és leánykereskedelemmel tudtunk magunkra terelni. A magyar birkózó- és a magyar vivó-világ-bajnok itthon minálunk békés és szürke adófizető polgár, odakint megmaradnak valakiknek. Ezzel azonban nem akarok sokat foglalkozni. A külső hírnél sokkal jelentősebbnek tartom az itthoni valóságot.

Ami figyelmemet megkapja s figyelmet érdemel, az, hogy Magyarországon néhány év alatt mesésen nagy és hatalmas sportközvélemény fejlődött ki. A rugott labda több embert lelkesít, mint az önálló vámterület. A londoni telegrammokat lesve-lesték a százezrek s Az Ujság olvasótermének ablakai előtt, ahol minden hirt frissiben kifüggesztenek, állandó az izgalmas tolongás. A nagy közérdeklődés és a nagy siker között okvetetlenül szoros a kapcsolat. A két magyar világ-bajnokságát jórészt a közérdeklődésnek köszönheti, a sportléleknek, mely megöli az izoláltság gyilkos érzetét, mely az átlátást azzal a tudattal tölti el, hogy teste kiművelésével a nemzetéért tesz valamit, holott közérdeklődés nélkül maga is azt hiszi, hogy csak privát-mulatságot üz.

Mi most már kezdjük megsejteni a bolond ánglius és amerikaiak gallérpuhító lelkesedését mindennemű sport iránt. Kezdjük érezni, hogy a nemzeti hiúságnak micsoda komoly rugói vannak, s nem tartjuk már nevetségesnek, hogy egy nemzet őrzöngve lelkesedik azért, hogy egyik fia két centiméterrel magasabbat ugrik, mint a másik. Ez a két centiméter az egész nemzet fizikai önértékét emeli, valamint az egyes sportok egyes emberi fizikai képességeket művelnek ki, mintegy tökéletesbitvén az emberi képességek skáláját. A sport voltaképpen ugyanaz, ami a lónemesítés a versenytér segítségével. Egyes példányokban valóban megnesemesíti az emberi szervezetet.

Amíg nagy érdeklődés nincsen, a sport gondtalan uraknak kedvtelése. Kulturális és nemzeti erejüvé a tapsoló és tomboló tömegek teszik. A versenyek díjai és dicsősége pedig nem annyira a versenyzők részéről kapnak ellenértéket, hanem az érdeklődő tömegek megnövekedésétől. Nálunk, ahol alig néhány év óta van sportközvélemény, még szemellátható, hogy egy-egy nagy mérkőzés, egy-egy világraszóló siker mint teremti újabb tömegérdeklődést. A londoni bajnok-verseny pedig egyszerűen minden embert a sport köré gyűjtött s a budapesti csibész ezzel méltó társává lett londoni, vagy new-yorki kollégájának.

Ami azonban a siker nemzetközi értékét illeti, hát Weisz Richárd és Fuchs Jenő érdeme alig megmérhető. A sportoló Nyugat szeme megakad e két emberpéldányon, aki a kalandos magyar nemzet kebeléből való. A sportoló Nyugat már megszokta, hogy az embert ne embernek, hanem kulturproduktumnak nézze, s amit a magyar fajta ezzel a két példányával s a többi, szintén kivált, noha nem koszoruzott képviselőivel bemutatott, az a sportember szemében a kulturképesség bizonyossága. Mert más egy exotikus artista-trupp káprázatos ügyessége és más a sportszerű kifejtettség. Micsoda a Weisz Richárd birokereje egyik-másik arabs vagy török óriáséhez képest? S mi a Fuchs Jenő kardforgatása a japáni kardzsonglörök villámszerűsége mellett? De ezek artista egyoldalúságok, a sport fogalmához pedig tartozik, hogy művelője más is legyen s egyébbel is foglalkozzék. Ezért megy a sportban a tökéletesség műveltségi cenzus számba és — ezért csaljuk a világot a mi rekord-jainkkal. Mert azt a hatást kelti, hogy ha a magyarok ilyen jól sportolnak, alighanem abban a mindenegyben, ami másutt csakugyan párhuzamosan halad a sporttal, szintén olyan sokra vitték. A Weisz Richárdok birkózásából kerekedhetik a magyar tudomány és művészet nagyobb megbecsülése vagy legalább feltételezése.

Sajna, a feltételezés merőben hamis. És sajna, a mi sportfejlődésünk is csak az európai külrésznek az erőteljesebb kultiválása szemben a lényeggel, melynél ernyedten lemondunk. A labdának tapsoló angol tömeg nemcsak a labdának tapsol. Az megtölti a tudomány versenytérét is, az épp olyan ideges hozzáértéssel lelkesedik a repülőgép körül, az épp úgy felbuzdul egy-egy ipari eseményen vagy kereskedelmi konjunkturán. Az fölkapja a kriminális szenzációkat is, nemcsak a kriminalitásuk és szenzációs voltuknál fogva, hanem szenvedelmesen állást foglal azok emberi és morális jelentősége és tartalma szerint is. Szóval: a sport-érdeklődés ott egyik eleme az egyetemes érdeklődésnek, nálunk ellenben éppen csak egy újabb érdeklődés az eddig egyetlen politikai érdeklődés mellett.

Ugy járunk a sporttal is, mint sok intézményünkkel, melyet tökével és munkával megszereztünk, de magunk ki nem fejlesztettünk. Váltig halljuk és igaz is, hogy a budapesti villamos vasut a legtökéletesebb a világon. Igaz is, de éppenséggel nem igaz, hogy a mi villamos közlekedésünk is a legjobb volna. Kérkedhetünk például a bécsi felső vezetékkel szemben a mi

alsó vezetékünkkel, de azért a sokkal kisebb forgalmat nem bonyolítjuk le oly simán, mint a bécsi a maga sokkal nagyobbját. Az új Nemzeti Színház is aligha nem helyesebb lesz egy új külföldi színháznál, de abban a helyesebb miliőben nem kapjuk majd meg azt, amit az új külföldi nyújtani fog. S a sportunk is éppen csak sport, melyet recipiáltunk, de fejlettebb lévén önmagunknál, nem igaz mérője nekünk, mint Angliának az angol sport.

Ez azonban nem tartozik azokra a derék csapatokra, melyek kimentek Londonba a magyar sportvilág dicsőségére. Ez ma még külön világ nálunk, de nem fog megmaradni annak. Idővel mégis csak kivergődünk a kikopott részletek rendszeréből s a mi életünk rendszeréből fognak kiválni azok a részletek, melyekben többre vittük másoknál.

Semper.

Az elhunyt kedves szelleme.

Írta: ELIPHAS LÉVI.*

Ha pediglen egy volt kedvesedet akárod sirjából felidézni, akit a Halál tőled elrabolt, akkor ekként kell cselekedned:

Mindenekelőtt gyűjtsd össze mindama tárgyakat, melyek kedvesek és értékesek valának az Elköltözöttnek, amelyeket viselt, avagy használt és amelyeken ennek következtében rajta van egy leheletnyi az ő énjéből; mind hordd össze ezeket a dolgokat s állítsd be egy szobába, amelyben az elhunyt lakott, vagy legalább is egy ahhoz hasonlóba s állítsd be az Ő kép-mását is, fehér vászonnal letakarva. Azonkívül tégy virágokat alája, olyanokat, aminőket az Elhunyt szeretett és sűrűn ujjtsd meg őket.

Akkor azután válaszd ki egy bizonyos napot, amelyen fel fogod Őt hívni: esetleg a nevenapját, vagy azt a napot, amely a ti szerelmetek legüdvözítőbb napja volt, vagy egy más fontos napot, amelyet az ő lelke sohasem fog elfeledni tudni, akármennyire boldog is most, — egy ilyen napot kell kiválasztanod és erre készülnöd kell kétszer hét napig.

Ezen idő alatt senki másnak sem szabad azokat a szerelmi bizonyítékokat megmutatnod, amelyeket az Eltávozott tőled kapott; tiszta életet kell élned, az emberektől távol tartani magadat és csak egyszerű, könnyű eledelket magadhoz vened.

Minden nap, a napnak ugyanabban az órájában zárkózzál be a drága Halottnak szobájába s vigy magaddal egy halottas mécszet, vagy egy szentelt gyertyát. Ezt állítsd fel magad mögé, azután emeld fel a kendőt a képről és nézd csendesen, hallgatagon egy óra hosszat. Akkor égess el egy kis tömjént a szobában, takard be újra a képet és huzódjál szépen vissza, hátrafelé lépve.

Amikor elérkezik a felidézés igazi napja, úgy kell magadat felékesítened, mint egy nagy ünnepen, senkivel sem szabad szóbaállnod sem a házban, sem az utcán és csak egy keveset enned: kenyérből, borból és gyümölcsből. Az abrosz,

* Eliphas Lévi Zahed héber árneve Alphonse Louis Constant-nak, aki az okkultista irodalom egyik följújtója volt Franciaországban. 1810—75-ig élt, nagyjából Párisban, egész életében szegénységben, guny és üldözések közepette, de szakadatlanul dolgozva. Külső zaklatásainak egyik következménye volt az ő nagy szívósága, tanulmányainak eredménye pedig főműve: »Dogme et Rituel de la Haute Magie«, mely 1856-ban jelent meg nyomtatásban és ma már nagyon ritka. Ebből a munkából való ez a kis szemelvény.

melyről eszel, fehér legyen és két terítke legyen: a te számodra és a Vendég számára. A kenyeret is törd kétfelé és öntsél pár csepp bort is a másik pohárba. S ha már ettél, hordjál ki mindent, ami az étkezéshez tartozott, csak a halott kenyérét és poharát ne bántsd; ezeket hagyd a képe előtt állni.

A rendes látogatásod estéjén újra lépj be a szobába. Rakjál cziprusfából tüzet, dobjál bele hétszer tömjént és ejtsd ki azoknak a nevét, akiket viszont akarsz látni; azután oltsd el a világosságot és hagyd a tüzet lassan kialudni. A kép azonban maradjon e napon letakarva.

Hogyha a tűz kialudt, dobjál még egyszer tömjént a szénre s mondj el egy imát, annak a vallásnak regulái szerint, melyhez az Elköltözött tartozott és az Ő gondolatai szerint forduljál Istenhez. Ennek az imának ideje alatt az Eltávozottnak helyére kell ülnöd s beszélni, ahogy ő beszélt s gondolkozni, ahogyan ő gondolkozhatott. Egy negyedórai hallgatás után beszéljél hozzá, mintha már jelen lenne, de csak gondolatban s közben takard el az arcodat mindakét keziddel.

Azután térdeljél le és hívd Őt; halkán, gyengéd hangon s lassan nyisd ki a szemeidet.

Ha igazán szeretted, akkor Ő most előtted fog állni.

INNEN-ONNAN.

♣ A freiberger ügyész. Freibergben kétszáz ember akadt, aki kíváncsi volt Baier Margit kivégzésére s most a freiberger ügyészt büntetésből elhelyezik eddigi állomásáról, amiért kétszáz belépő-jegyet osztatott ki a guillotinozáshoz. Hiszen igaz, hogy van abban valami szégyelni valója egy országnak, amikor kétszáz polgára megostromolja a börtön kapuit, hogy ilyenféle látványosságban gyönyörködhessek, de mire való az az álszemérem, hogy Szászország a népe romlottságát úgy tünteti fel, mintha az ő szégyenének az a bizonyos diván lenne az oka, amelyet most ki kell lökni a szalónból. Sose szégyenkezzenek a szászok! A vérszag még mindig a legkeresettebb illat Nyugaton és még Keleten is. Nálunk kakasviadalokból és utcai verekedésekből elégíti ki magát ez az állati vágyakozás. Törökországban egyszerűbben csinálják: handzsárokkal mészárolják egymást az emberek s mert ők is szemérmesek, a politikára tolják a dolgot, mint ahogyan a szászok az ügyészhez kenik a maguk botrányát. Látni való, hogy az ember mindig és mindenütt ugyanaz. Csak éppen a vér változik, amelyre a maga tetteit kereszteli. Vért, forró és párologó vért kell néha-néha látnia, ami lehet a tulfinomultságnak, de lehet az ősi barbárságnak is a jele. Ez pedig megint csak amolyan játék a szavakkal és nevekkal. Mert ha a potoguzoknál az elmaradottsággal mentegetem az embertelenséget, akkor igazán furcsán hangzik, hogy viszont a tulfinomult és degenerált ember ocsmányságait az ő tulfinomultságával magyarázom. A tulfinomultság azért tulfinomultság, hogy ne legyen olyan, mint a barbarizmus. És ha mégis olyan, akkor barbarizmus és nem tulfinomultság. Biz ez szégyelni való dolog s az ember nem szívesen tesz magának vallomást a saját szégyenéről. Ezért aztán kitűnő intézmény az ügyészség: megtorolja az emberek bűneit és vállalja a társadalom hibáit.

* * *

♣ Bankóhamisítás. Pompásan érezzük most magunkat, akik már hazakerültünk Olaszországból. Mert az embernek szenvedélyévé is válhat, hogy minden esztendőben bejárja Itáliát. S akik e szenvedélynek rabjai s az idén már tul vannak az utazáson, az átélvezett gyönyöröket most felmelegíthetik az örömmel, hogy pénzhamisítás miatt nem esett bajuk a talján rendőrséggel. Mert ki nem hordozott még zsebében hamis

egy-lírásokat és hamis száz-lírás bankókat? És ki nem hitte, hogy a hamis olasz pénz szabad forgalmi jogot élvez? Hisz Olaszországban nem is büntetendő cselekmény a pénzhamisítás. Mert csak ott van garmadaszámra a hamis bankó, ahol a hamisítást nem büntetik. Itáliában a pénzhamisítás a legmegszokottabb polgári foglalkozás. A pénzhamisítás benne van az ifjuság pályaválasztó könyvében. Ugy nevelik erre az embereket, mint másfelé az asztalosságra. És nincs abban tulás, hogy Olaszországban a pénzhamisítás képesítéshez és hatósági engedélyhez kötött iparág. Sőt mi több, a hamis pénzt a börtönből megkapják. Árfolyama van aszerint, hogy bizonyos időben mekkora a termés. És ebben az országban mégis letartóztatnak két magyart pénzhamisítás miatt. Hát képzelték ez? Igen, csak tudni kell, hogy Itáliában a pénzhamisítást csak a benszülötteknek engedik meg. Ha idegent kapnak rajta, hogy hamis pénzt hoz forgalomba, ebben ők piszkos konkurrenciát látnak. Még hogy idegen ember jöjjön közéjük hamis pénzzel! Gyártanak ők maguk is eleget.

* * *

~ **Egyenruhák.** Igy nyáron, amikor a színházak zárva vannak és a pornográf-irodalom is pang, olyan kevés az örömmük a bakfiseknek, hogy éppen kapóra jött az egyenruha-kiállítás, amely a minap nyílt meg a Technológiai Muzeumban. A mi hadseregünk harci tényei közt ugyis az a legjelentősebb, hogy szép egyenruhák vannak, ennél fogva megokolt a derék Tüllerék és Blumok abbéli törekvése, hogy hadseregünknek a bluzát tárják föl a kíváncsi nézőknek. A kiállításon mintegy ötvenféle egyenruha van és a hadseregnek körülbelül minden fegyverneme képviselve van, csak a szegény bakáké nem. Ebből is látszik, hogy a mi armádiánkat egyáltalában nem a harcképesség szempontjából kell nézni, hanem a sujtások és paszományok szemüvegén át, és hogy egy hadsereget, amelynek az a célja, hogy minél feltűnőbb legyen az uniformisa, minél gyakrabban kell kiállítani és minél ritkábban csatába küldeni. Mert a csatában a legszembevetőbb zubbonyt is kiporolják esetleg, sőt valószínűleg éppen azt, míg a kiállításon föltétlenül hódít, legalább is a nők körében s a mi hadseregünknek ez is elég.

* * *

♣ **Sárbogárd a Quarnerón.** Nekünk igazán jó az Istenünk: mindig gondoskodik róla, hogy akadjon valami felpanaszolni valónk. És ez a mi jó Istenünk nemcsak itthon, de külföldön is velünk van és ott is megadja nekünk a mi mindennapi panaszunkat. Idehaza valahogy rendbe jöttünk volna a Gotterhaltéval, meg a többi magyar nótával. Most tehát az a panaszunk, hogy külföldön nem tőrük a magyar muzsikát. A horvátok, szerbek megrontják multságunkat a Quarnerón, ahova mi magyarok fürdőzni járunk. Nem hallgatják meg a magyar nótát s elzavarják a cigányokat. Bizony rettentő dolog, hogy az ember még fürdés közben se hallhat magyar kesergőket. Ha ilyet valamely idegen nációbéli embernek elmondunk, az mosolyog rajtunk s azt mondja, hogy az ember esztendőnként azért megy egyszer külföldre, hogy valami mást is halljon és lásson mint a honi dolgokat. Hisz olyan egyszerű, hogy aki a sárbogárdi cigányokat akarja hallani, az lerándul Sárbogárdra s nem utazik 15 órán át a Quarneróra, hogy aztán odahozasson egy sárbogárdi cigánybandát. De Sárbogárdon hallani sárbogárdi cigányokat, ez nagyon egyszerű multság, mi pedig szeretjük komplikálni a szórakozásunkat. Micsoda élet az olyan, ahol még panaszkodni se lehet! És mi lenne a magyar virtusból, ha mi Abbáziában vagy Lovranában nem mutathatnók meg a szerbnek, horvátnak és olasznak, hogy juszit is Sárbogárd. És meg is mutatjuk. Az idegen pedig, akinek mindezt felpanaszoljuk, csakugyan mosolyog. Nem

érti, hogy miért mennek ezek a mi uraink külföldre. Hogy mosolyogjanak rajtuk? Bocsánat, mondja az idegen, de mi az urakon — odahaza is mosolyoghatunk.

* * *

♣ **Csak lóhátról.** A német császár furcsa fogadalmat tett: nem vesz részt olyan szoborleleplezésen, amely valamelyik őset álló alakban ábrázolja. És II. Vilmos hűségesen kitart a fogadalom mellett. Ez nem alkotmány, tehát a fogadalom betartása könnyű dolog. Most is, hogy Frigyes császár szobrának a leleplezéséhez hívták, a császár visszautasította a meghívást. A szobor nem lovas, tehát nem kér a leleplezésből. Ez a germán páthosz igazán becsülésre méltó s mi meg is értjük azt. A német császár jó időket élt akkor, amikor ezt a fogadalmat tette. Az önértet tultenghetett benne, mert a világ rettegte hatalmát. És e hatalomnak, e dagadozó önértetnek meg is felelt, hogy német uralkodó csak lovasszobrot kaphasson. A germán páthosz csak lovasszoborban jut ott kifejezésre. S ha rossz is volt a szobor, a fő, hogy benne volt a páthosz. Csak-hogy azóta fordult a világ sora. A germán páthosz vesztett valamicskét a hang öblösségéből. Reval óta mintha méla rezgés vibrálna a páthoszban. Az önértet is máshogyan domborít a germán kebelben. Mire való hát a régi fogadalom mellett kitartani. A régi helyzetnek a lovasszobor felelt meg. De ma? Igazán érthetetlen, hogy Európában éppen csak a germán nép nem látja, hogy a német császárok még gyalog fognak járn.

* * *

D **A dada haja.** A dadának gyönyörű hajkoronája volt. Dus, hatalmas és tömött aranybarna haj, amibe a csecsemő játék közben kaczagva dugta be buksi fejét. A gazdája azonban, a szikár, okos normandiai kereskedő szemet vetett a leány hajára és éjjel, mikor aludt, akárcsak a keleti mesékben belopózkodott szobájába egy éles ollóval és lenyisszantotta lányi ékességét. A keleti mesének azonban tulontul is nyugati és gazdasági vége van. A leány reggel felébred álmából. Bele-néz a tükörbe és egy kopaszszá csufított fej fehérül rá. Pityergő szájjal, dühös fenekedéssel kéri vissza haját és kétségbeesetten toporzékol. Ruhájára mutat, mely rongyokban lóg le róla, apadt melleire, melyeket két falánk csecsemőszáj dézsmált és a fukar kosztos megsoványkodott orcáira, kopasz fejére, egész iszonytató cselédnyomorúságára. A rejtélyes gazda a leányzó hajával ezalatt a fodrászhoz oson és eladja neki. Nem az első üzlete. A fodrász már jól ismeri őt. A kereskedő egymásután metéli fiatal, gyönyörű francia parasztleányok fejről a parókára válót. Azután szélnék bocsátja őket. Ő az a kufár, aki a sovány szegénységet még meg is kopasztja. Mindez pedig Normandiában, a babonák ködös hazájában történik. Egy ódon francia rege. Meseszerű, ijesztő kép. A szegény dadák lerongyolódva, soványra sziva, hosszú-hosszu sorban kopaszon vánszorognak tovább egy elátkozott házból...

* * *

♣ **A hardenizmus Dániában.** Dániának is akadt egy Hardenje. Ebből pedig baj lesz, mert a hardenizmus még a nagy Németországnak is megártott. Hát még a kis Dániának! A bajok ugyanis nem abból keletkeznek, hogy az államoknak van hadseregük; a katasztrófát mindig a Hardenek idézik fel, akik nyilvánosságra hozzák azt, ami nem is katasztrófa addig, amíg köztudomásúvá nem lett. És most a kis Dániában is kipattantották a hadsereg legintimebb dolgait. A különbség csak az, hogy a dán gárdisták nem is annyira gárdistákkal, mint inkább fiatal leányokkal szerettek. És ezt a bizalmas dolgot egy tanítónő mondja el a dán újságokban. Nem

szeretjük, amikor a vén kisasszonyok védelembe veszik a fiatal lányokat a szent erkölcsösség nevében. És ezért igazat is adunk a dán trónörökösnek, aki gárda-parancsnok létére nem felel e vádakra. Mit is felelhetne? Hogy a gárda nem adja meg magát, mert mindenki megadta magát a gárdának. És hát olyan nagy bűn, hogy a gárdisták fiatal lányok után bomlanak? Mutassanak embert, aki a vének után bomlott valaha.

APRÓ MULATSÁGOK.

I. A főherceg villámoson jár.

Előre bejelentem: a czim mögött nem holmi Feydeau-bohózat rejlik; Feydeau elég gazdag hozzá, hogy inkább a de chez Maxim's hölgyeivel törődjön, mint biborban született főhercegekkel.

Hanem a czim mögött édes valóság rejlik, a melynek Abbáziából jelentik hírét. A főherceg: egy osztrák-magyar főherceg. És tudják mit csinált ő fensége? Villámoson tette meg az utat Abbáziától Mattugliáig.

Ugy negyed századdal ezelőtt még a gránátosról szolt a nóta, a gránátosról, a ki

... szép ember volt,
S Nürnbergből jött lovon.

De hajh, a gerolsteini katona dicsőségét végleg lejáratta a Habsburg-főherceg, a ki mint a gránátos, szintén:

... szép ember volt,
S Mattuljáig ment közutin.

Persze, nem egészen közönséges villámos kocsin ment a fenséges ur, hanem külön kocsin, a melyen rajta volt a »Sonder-Wagen« felírás. Azonkívül az egész vonalat elzárták, s a nevezetes utazás előtt és után egy-egy óráig szünetelt a forgalom. A főherceg felszállt a villámosra, a melyet frakkosan, fehérkeztyűsen a villámos társaság vezérigazgatója vezetett, míg hátul, a perronon, ezüstfehér czilinderes lakájok álltak a kalauz helyén.

Mondanunk se kell, hogy a főherceg demokratikus példája óriási hatást gyakorolt, és ma már, a világ különböző részein elszórt tudósítóinktól a következő jelentéseket kaptuk:

II. A főherceg propeller-utazása.

Cursola, július 30. Az itt nyaraló Bernát Elevátor főherceg sastekintete már régen észrevette, hogy a környéken nyaraló polgári közönség propelleren ki-kirándul a közeli szigetekre, s kedvet kapott rá, hogy egyszer maga is ezen a primitív járművön sétahajózzon, a melyen felnőttek negyven, gyermekek husz fillér viteldiját fizetnek.

A főherceg udvarmestere azonnal táviratozott Pólába egy elsőrendű pánczélos hajóért, és egy órával később a »Kaiser Maximilian« nevű hadihajó már be is érkezett a cursolai propeller-kikötőbe. A hajón ezuttal gróf Montecuccoli admirális töltötte be a kormányosi tisztelet, míg gépész gyanánt az éppen kéznél levő lord Beresfordot alkalmazták.

Katonai részről intézkedés történt, hogy a partot, a tengeren innen és túl elzárják a közönség elől, a publikumot pedig, nagyobb biztonság kedvéért, bagnóba és ergastolókba csukták be. A girlandokkal diszitett part mesés látványt nyújtott, a dünnök és steppek hosszát elrejtett katonazenekarok pedig csalógan és fülemilét utánozva, a Gotterhaltét csatoltatták.

Tetőpontjára jutott már az izgatott várakozás, a mikor pontban tizenegykor felharsantak a főherceg jól ismert ruga-

nyós léptei, és egészen váratlanul megjelent ő fensége. Admirálisok és ellenadmirálisok a királyi sarjajknak kijáró tisztelettel fogadták, és a főhercegnek szemmeláthatóan jól esett, hogy sikerült inkognitóját megőriznie. Ezután a hajóra lépett a fenséges ur, oda, a hol gróf Montecuccoli teljesítette a jegyzetői tisztelet.

— Fahrkarte nach Volosca! — mondta a főherceg kifogástalan magyarsággal...

— Oh mé!... mé!... tóztassék — dadogta a gróf és nyújtotta a jegyet.

— Ne mondja: méltóztassék, hanem ezt: »Gubera a pénzt, fenség!« — szolt demokratikus kedélyességgel Bernát Elevátor — Mennyi a viteldij? — kérdezte aztán.

— Felnőtteknek negyven fillér, fenség, — mondta a gróf.

— Ach, was, nekem gyerekjegy is jó lesz — és husz fillért nyújtott át a grófnak.

A főherceg takarékoságának ez a bizonyosága mély benyomást gyakorolt a jelenvoltakra.

A mikor elindult a hajó, a főherceg alaposan szemügyre vett rajta mindent, és nem hiába, hogy ő fensége tüzérsegünk főfelügyelője, figyelme rögtön az ágyuk felé fordult. Ahogy meglátta az első ágyut, csodálkozva kérdezősködött:

— Mi ez?

— A jegylyukasztónk, fenség — felelte gróf Montecuccoli.

— Érdekes, nagyon érdekes — volt a válasz. — Csak folytassák. Ha nem lennének főherceg, publikum szeretnék lenni, hogy mindig propelleren járassak...

III. Főherceg a söröskocsin.

Gráci tudósítónk írja: Albert Adalbert Henriette főherceg, a ki most stájerországi birtokán nyaral, már többször észrevette, hogy az országuton néha szekerek és stráfkocsik is járnak. Különösen egy söröskocsi szurt neki szemet. A kocsin rendszerint egy fiatal suhancz ült, egy gráci sörgyár kocsisa, a ki a környékbeli korcsmákba vitte szét a sört. Ő fensége a minap megkérdezte aztán a kamarását, gróf Cólnixet:

— Mondja csak Cólnix, hogy van az, hogy az a legény, a ki pedig a ruházata után itélve szegénysorsúnak látszik, mindig kocsin jár, a helyett hogy dolgozna.

— Fenség, — felelte a gróf — ennek a legénynek ez a dolga. Őt fizetik azért, hogy sört szállít.

— Ah — szolt álmélkodva a főherceg. — Hát ezt a viccet én is megpróbálom. Legalább megmutatom, hogy mint söröskocsi is meg tudnám keresni a mindennapi pezsgőmet.

Az udvar elgondolkodott kicsit a főherceg ötletén, aztán rendelték egy vadonat új söröskocsit. Közben Reineclaude marquis szertartásmester egy az Edison találmánya szerint való sörgyárat építettett cmentből, gróf Cólnix pedig, ugyancsak cmentből, csárdát. A gyártól a csárdáig szállította a főherceg a sört. Az utat természetesen elzárták a közönség elől, és perzsa szőnyegekkel, meg bokharákkal takarták be. A fákra pedig iskolásgyermeket ültettek, hogy virágokat szórjanak az udvari söröskocsi elé.

A mikor a főherceg arra hajtván, meglátta a fákon ülő gyermekeket, így szolt az adjutánsához:

— Szivesen jöttem e helyre, és örömmel látom, hogy a fákon nemcsak zsidógyerekek vannak, hanem gajak is.

Wass-Wartensie gróf, az adjutáns, köteles tisztelettel mosolygott a herceg bonmotján.

Végül elérkeztek a cment csárdába, a hol gróf Cólnix, az alkalmi korcsmáros átnyújtotta fenséges urának az előre elkészített busás honoráriumot.

— Kedves Cólnix, — szolt a főherceg — ha ezt a kalandot megírja az ujságoknak, írja hozzá azt is, hogy nem szeretném ha az ujságírók ezt a históriát kiírnák lapjaikba.

Az ifju főherceg ezután jobbról-balról csapra verte az adjutánsát, és hajnalig mulatozott a cment csárdában.

Badaud.

SZINHAZ.

A kék egér. (Fővárosi Nyári Színház.) Az ember méltán lehetett kíváncsi, hogy ez a Berlinben oly sok jubileumot megért darab, az Engel és Horst urak ütője milyen. És kiderült, hogy ha két német nagyon megerőlteti magát, akkor együttvéve tud egy olyan bohózatot írni, mint egy középsúlyú francia, mikor maga van. Kiderült továbbá, hogy az olyan bohózatok, amelyekben már az első felvonásban tótágast áll a bonyodalom, igen mulatságosak ugyan, de alapjában éppen olyan banálisak, mint azok, amelyekben csak a második felvonásban jön meg gutaütésre az anyós. Kiderült végül, hogy ennek a darabnak körülbelül még a czime a legszemlésebb, mert akiről szó van benne; az nem egér, hanem kisasszony és nem is kék, hanem, mint Pesten mondják: pepita. Olyan pepita, hogy körülbelül egy időben kultiválja az apóst, a vőt, ennek a főnökét és egy elszánt gascogneit. Ezt a kissé sokoldalú nőt Haraszti Miczi játszsa sikkesen, temperamentummal és a színház nyári jellegéhez képest kissé szellősen is. A publikum azonban méltányolja az ilyen önfeláldozást és hangos jókedvvel akceptálja a többiek játékát is, akik közt Szeghő Endre kétségtelenül a legügyesebben, fölényes nyugalommal és diszkrét humorral játszik. Az előadás jólrendezettsége mellett is egy kissé zajosabb a kelleténél. Kacznagi azonban így is lehet rajta eleget és akinek nincsenek túlzott erkölcsi aggodalmai, az bátran megnézheti. Persze a felnőtt leányait nem viszi az ember magával, vagy legalább nem a — saját leányait.

Művészet.

Pállik Béla.

Most, hogy a Pállik Béla robusztus alakja eltűnt a Kmetty-utcai műteremből, valami atavisztikus, de — érzem — gyáva kegyelet a halottak iránt, meg akarja bennem változtatni a róla régen kialakult ítéletemet. A »birkapiktör«, ahogy ő magát egy hirlapi polémia tüzes harczi közepette keserű büszkeséggel nevezte, tán mégis hitte, hogy ő nemcsak a festői pályán működik, de művész is egyuttal, másképp nem szólalt volna meg éppen az ő ajkán a megsértett művész-tábor kollektív lelkiismerete. De aztán eszembe jut, hogy a művészt mily szigorúan el kell választanom az embertől, ha objektíve akarom látni az értékét s akkor nem marad egyéb mentségem szegény Pállik számára, mint az, hogy: nem megcsalni akarta az embereket, csak éppen tökéletesítette a butaságukat. Nem hiába foglalkozott oly szívós állhatatossággal a birkák pszichológiájával, de tudta is, hogyan lehet a finom, drága gyapjút leszedni a közönségről.

Mert Pállik konokul hirdette, hogy ő a birkák pszichológiájával és fiziológiájával foglalkozik s a publikum elhitte neki. A gyönyörtől görcsökbe esett »megszólalásig hü« birkáinak láttára. Hogy a sok birka mind egyforma volt, mint a lencse; hogy mi, akik nem foglalkozunk a birkák pszichológiájával, nem is tudnók konstatálni a különbséget két birkaportrait között, még ha azok véletlenül nem is lennének egyformák csakugyan; hogy egyik évről a másikra mi már rég elfeledtük a tavalyi birkák ábrázatját s így nem hasonlíthatjuk össze a Pállik képeiben állítólag kifejezett állatkaraktereket, — ilyen egyszerű dolog sohase jut eszébe a közönségnek. A Pállik művásárlói: a lipótvárosi bankártól a tatai nábobig s a parvenü gyár-igazgatótól az amerikai globetrotterig csak egyet láttak,

hogy ezek a birkák a csalódásig, a hihetlenségig olyan tökéletesek, aminőknek az ő köztudatuk az eleven, vagy a kitömött kosokat ismeri.

Hogyan is juthatott volna eszükbe, hogy a Pállik képeinek éppen ez a végzetes tökéletesség a megölője! Hogy mindez a megszólalásig való hűség, ez a hihetetlen hasonlóság s az ehhez hasonló banális firlefancz, amivel szegényt dicsérni szokták, a legnagyobb mértékben művészietlen! Hogyha — amiként mondom — ki is fejezték volna azok a képek mindazt, amit a festőjük s a publikum belepszichofiziológizált, még akkor is csak a legjobb esetben tükör egy ilyen vázson, mely mindent elmond nekünk a természet egy parányáról, de ez a tükör még mindig nem művészet! Hogy még ha nem egy birkáról, nem sok birkáról, de a természet tárgyainak millió változatairól mondott volna el Pállik ily módon mindent, még az se lett volna művészet, legfeljebb természetrajz, melynek pontos és hű regisztrálásából megértettük volna a festőnek a tények iránt való nyárspolgári szeretetét, de csak nem láttuk volna azt a szenvedélyt, mely parancsolólag készíti intim gyónásokra a művészt a maga benső és magasabbrendű lelki világáról.

Mondják, Pállik kereste a különböző állat-típusokat, hogy reprodukálja bennök a karaktert. De vajjon azért van-e a művész, hogy reprodukáljon? Nem benyomásokat kell-e ébresztenie bennünk, ahelyett, hogy kifejezzen minden benyomást, amit benne a természet kelt? Mit hagy meg nekünk, ha olyan apróra elmond mindent, mint egy topográfiai felvétel; ha munkájában nincs semmi sejtelmes, semmi titokzatos, mely további szárnyalásra ösztönzi fantáziánkat? Aki a természetet oly szárazon másolja, mint ahogy azt Pállik cselekedte, cseppet sem művészebb, mint aki a természetnek egy másik másolatát, egy képmásolatot kopizál. Csak a kópia anyaga különböző: egyiknél maga a természet, másikkal a természetnek vázsonra vetített képe. A materiák között nincs rangkülönbség, az tehát nem avatja művészsé a festőt. A művész kezében a természet is csak anyag, mely arra való csupán, hogy új teremtésre izgassa fantáziáját, hogy ez a teremtés kiindulási pont lehessen egy új teremtéshez — a mi fantáziánkban. De ha annyira mindent elmond a festő, ahogy azt Pállik cselekedte képein, akkor tapsolnak neki ugyan a nyárspolgarok, a fantázia nélkül szükkölködők, a művészietlen lelkű képvásárlók is talán, de akik esztétikai gyönyörűséget várnak a vászontól, azok csalódva fordítják el tekintetüket az ilyen festői svádától. A primitív szem örül a »hasonlatosság«-nak, mely a Pállik képeiről az igazi birkákhoz viszi emlékezetét; tapsol, hogy egészen és hiánytalanul, tökéletesen és apróra »megértette« a festő törekvését; hogy ő is »látta« már a természetben mindazt és éppen úgy, ahogy azt a festő látta, de aki az esztétikai gyönyör számára, a művészi alkotás és a néző között kipattanó titokzatos villamosság erejével új világba akar szállani, olyanba, hol rejtelmes gyötrelmek és ismeretlen képek borzongatják meg fantáziáját, — az nem engedni magára rakni a Pállik-stilusu festők ólomsúlyú békóit, melyek képzeletét a földhöz kötöznék. Mert minek engedjem magamat rideg festői matematikával visszakényszeríteni egy olyan világba, amit eredetiben még tökéletesebben láthatok naponta? Hiszen, ha a természet előtt ugyanazokat a hangulatokat, ugyanazt az érzést, ugyanazt a szenvedélyt érezném magam is, mint aminőt a művésznak kell éreznie, ha művész, nem kellene tolmácsra szorulnom — a művészre! De éppen azért vagyok szomjas a művészetre, mert a művész nem azt adja vissza a vázsonra, amit lát, — s amit én is láthatok! — hanem azt, amivel az én lelkemet is a maga teremtő lelkéhez hasonlóvá, az esztétikai gyönyörre fogékonyvá, fantáziámat szárnyalóvá termékenyíti.

Szegény Pállik — s a hozzá hasonlók — a festésnek amugy is szűk korlátok közé szorított művészetét még

szükebb korlátok közé szorították. A láthatatlan szépségből, — ahogy Wilde ezt oly gyönyörűen állapította meg — az érzésből, szenvedélyből s a lélek millió szubtilis titkából amugy is keveset adhat a kép, a festőnek tehát legalább a látható szépség területét kell megnagyobbítania, ha művész legyen. Erre az alkotó munkára a formák bája s a színek varázsa éppen elegendő. De Pállikot ebből a csudás világból az unalmas valóságnak csak egyetlen szürke pontja érdekelte, a szépség titkát megfejtenie tehát nem is sikerülhetett.

Ez olyan tragikum, mely még a halott művészt is megöli — másodsor.

Tövis.

IRODALOM.

Madách Aladár.

Ha valaha drámát írnék, megírnám a legszomorubb csalódás drámáját: mikor az embert az édesanyja csalja meg. Írnék egy gyengéd, lányos asszonyról, akinek az arc-képére vastag fekete fátyol van csavarva. Írnék egy házról, amelyből gyönyörű alléek nyílnak az Ipoly völgyébe, de amelyben sohasem kaczagnak. És írnék egy fiúról, akinek tiszta kék szemei vannak, morbid pergamentszinű az arcza, aki koraérett, érdeklődő és felnő, anélkül, hogy valaha szót ejthetett volna az édesanyjáról. Felnő valahol egy boltives, roskadt dereku, mállottfalú kastélyban, ahol mindent nyom hat évszázad ősisége, ahol tejfehér bőrű csigafürtös asszonyok hideg biedermeier-szépséggel mosolyognak és kucsmás, buzogányos magyarok gőgösen nézik le a mai nyápicz legényt. Az oroszlanbarlangban, a legnagyobb teremben még minden a költő-apa komorsága leng. Régi kéziratok a falba tolt üveges szekrényben, egy kettéroppant íróasztal, egy szétszáradt csipkekendő és messze a sarokba lőkve egy ócska zongora. És pipafüst-szaga van mindennek.

Megírnám a Madách Aladár drámáját, a néma hősiesség pyrrhusi csatáját, mikor egy napon egy fiatal diák rájön arra, hogy az édesanyja nemcsak az apja lelkébe gázolt bele a losonczi bálon, hanem eltánczolta az ő gyermekségének jókedvét is örökre. És akkor az a fiu kidobja a szívéből az édesanyját. Azontul csak egy Fráter Erzsébet nevű asszonyt ismer névről, akinek az apa fizet egy békés szerződés szerint évenként nyolczszáz pengő forintokat, két részletben, előre. Azután egyre rosszabb, rosszabb hírek jönnek az asszonyról, az apa is meghal, de a magyar nemes ur fizet az édesanyjának, akkor is, ha az ő uri becsületét árulja czedán, még akkor is; mikor a váradi kórházba megy az a fiatal asszony bünösen és összetörtten meghalni. Mi a megcsalt férj gyalázata a meglopott fiúhoz képest? Mi a Dumas-k és Sardou-k törvénytelen gyermek-romantikája az élet legnagyobb drámájához mérve. Az ember jár egy könyvtől ázott családi élet fölött és nem vivhat meg karddal a kezében a meghalt hagyományyal. Jönnek tudós kutatók, felkotorják a régi leveleket, a régi bál vigánokat és oda kell teríteni az ő bonczoló-asztalukra, szó és könyv nélkül az édesanyját.

Nem tudom kézzelfogható módon, micsoda nyomokat hagyott a Madách Aladár lelkén ez a legárvább árvaság. Ha nekünk volt valaha okunk megérezni, hogy a homlokunkat nem czirógatta meg az anyai kéz és az első csalódások korában nem hajthattuk egy csendes ölbe a fejünket, úgy neki kétszeresen megvolt rá az oka, aki az apja csendes, elfojtott miszticizmusát is örökségül kapta. Azt a hallgatólag zárkózottságot, amely az apja szokása volt, Palágyi Menyhért ott látta gyakran a fiu szemeiben is, mikor az hosszan és mereven nézett maga elé. Az apja metafizikai

bölcsekedése, Kepleren és Galilein buzgó természet-szemlélődése, a fiuban lassanként valami okkult rajongássá érlelődik. Az apa, mikor a felesége megcsalja, titkon visszasírja lirája hurjain az első kedvese szelid arcát, a fiu már a szellemüket idézi a holtaknak. Klettenberg kisasszony, aki az ő kabaláival meghódította a fiatal Goethe fejét és felszántotta Faust számára a fantáziát, a Madáchoknál egy kissé későn jelentkezik. Ite Ninának hívják a derék, pupos aggszüzt, aki nevelte az öreganyjával együtt a kis Aladárt és a többi Madách-gyereket. S Divald Gusztávnak hívták azt a fiatal pap-nevelőt, akinek a vallásos rajongásai szintén aligha szálltak el nyomtalanul egy vérszegény gyermekfej fölött.

Egészen jól érthető tehát, hogyha Madách Aladár, aki különben igen szorgalmas gazdává serdült, úgy járt-kelt e földön, hogy az egyik keze mindig földöntúli szférák rejtelmeit tapogatta. Az egész embernek és az ő misztikus lelki életének, transzcendens költeményeinek valami sajátos melanchóliája van, mint egy sárgalevelű akác-csemetének, mely egy korhadt öreg tő gyökeréből fakad. A faj, mely Martinuzzi ereiből már csak az utolsó csöppecskéket vihette az ő szívébe, mintha már kifáradt volna benne és ő, aki láb-bal már gyermekkorában avarban járt, a sejtéseivel valami kriptaszagot érezhetett maga körül.

Baburin.

Egy karriér története. (Pakots József regénye.) Ha mások, külföldi regény- és drámairók, írói firmamentumuk sarkcsillagává az akaratot teszik, miért ne dalolhatna a magyar regényíró az akarnokságról? Az akarnokság a mi földünkön a huszadik századbeli akarat. Politikai Napoleonocskák, magyar közéleti kiválóságok, akik szellemi hátgerincsorvadásukat, puhány- és kocsonya-természetüket közpályákon kamatoztatják, ezen a kétes térrénumon vágják ki legnagyobb rekordjukat. Erről az akarnokságról Pakots József több átlátszó, könnyű karczolatot írt, melyet most regénynyé nyalából össze s ez — legalább külsőleg — sikerül is neki, amennyiben egy egysegesen kattogó politikai karriért perget le szemünk előtt. Ámde a regénynek és legfiatalabb illuzióknak is tartozunk azzal, hogy az igazi regényt Pakots Józseffel szemben megvédjük. Mert nem minden regény regény, amit a czimlap és a szerző annak nevez. Pakots József könnyen folyó, sokszor mulatságos, de gyakran egészen külsőségekben elvesző története legalább úgy hat reánk, mintha itt is csak a napilapok sikerültebb »kulissza-titkai«, »pikantériái«, »politikai hullámai« csobogának vissza. Egy élelmes nulla, aki a semmitől csak annyiban különbözik, hogy Kondor Jenőnek hívják: ez a főhős. Nem újságíró, de azért újságírással kapaszkodik előre. Nem politikus és mégis bokorral terem számára a politikai babér. Ez a Kondor Jenő a kuszó növények szívósságával kondorodik fel egészen a lapszerkesztőségig, a képviselőiségig s az udvari tanácsosságig. Mi azonban Pakots József minden újságírói irmitudása és könnyedsége ellenére sem látjuk benne a regényhőst. Eszünkbe jut, hogy ez a regény tárczába aprózva egy napilapunkban jelent meg és arra a közönségre gondolunk, melynek érdeklődése a renyhe politikai pletykák szűk körén még nem terjedt túl. Mert az egész csak egy sikerült politikai vázlat, újságba kívánczó, típusokat megérezkeltető tollrajz. Hiányzik belőle a regény átértett komolysága és a mélység. A sugarak, amelyek a valóságból villannak fel, csak egy szintelenül átlátszó üvegen keresztül jönnek hozzánk — egy ablaküvegen — s nem a művészet sugártörő és szívárványbontó prizmján át.

Ad astra. Ez nem tulságosan eredeti czim, de az egész könyv is úgy hat, mint egy felkiáltójel. Egy ember lelki vívódását akarná feltárni, aki bozóton, éjszakán és ködön keresztül végre eljut egy magasabb oromra és a csillagok felé mutat. Ujjában, különösen Németországban már egész gyakori jelen-

ség ez. Valaki egyszerűen kiáll a sorból, felölti az apostol-talárt és akár kíváncsi vagy rá, akár nem, elmondja sem eredetiségre, sem érdekességre nem pályázó, egyedül önmagát magyarázó filozófiáját. Mert a XX. század újra valami bensőséges, mély érzelem-harmóniát kíván. A nagyok, akik megütötték az alaphangot: Carlyle, Ruskin, Emerson, Tolsztoj és Ellen Key. Így ma a gyakorlati filozófia többnyire általánosságok kódébe, vallásos áhitat puha tónusaiba mosódik el. Az impresszionizmus pedig mindenkinek megadja a jogot, hogy a legegényibb érzéseit transzponálja a gondolat keményebb hangszereire s egypár tiráda árán apostol legyen. Ebbe a keretbe kell beállítanunk *Kapi Béla* könyvét, amelyet a legszélsőbb angol idealizmus kirezgésének tekintünk. Ez a könyv nem eredeti. Amit a boldogságról, szenvedésről és a nőről mond, előkelő olvasmányok visszhangjául tetszik csupán s ideált, lenge érzéssébi arisztokratizmust követelő utolsó következtetése, a mit bucsul dug tarsolyunkba, szintén csak ilyen. Ámde azt sem lehet eltagadni, hogy a könyv írója legalább benne áll az új erkölcsi mozgalmak fókuszában. Igaz, hogy élete egy bizonyos korszakában mindenki rákap ily erkölcsi kikalandozásra és igaz az is, hogy más gyakran többet és eredetibbet lát, anélkül, hogy leírná. Hisz mindenki született filozófus és született orvos. Egy nátha mindnyájunkból orvost csinál. Egy erkölcsi csömör meg afféle *ad hoc* apostolt. A csömör elmúltával rendesen az apostolkodás is elmúlik s ha nem irunk, végleg nyoma is vesz. *Kapi Béla* leírta lelki válságát, sok helyütt érdekesen, másutt úgy, hogy a kenetes, tulhabzó lelkesedést nem lehet megkülönböztetni a lompos és ezerszer kimustrált banalitástól. Ez sokkal inkább bánt, mint az, hogy tulontul sokat idéz s régi gondolatokkal magyarázza saját érzéseit. Mert jegyezzük meg: minden apostolnak van létjogosultsága, egyet kivéve, — az unalmasat.

KÖZGAZDASÁG.

A Jelzáloghitelbank féléve. Szinte hihetetlennek tartottuk volna, hogy a Jelzáloghitelbank a mostani nehéz viszonyok között, mikor a külföldről a záloglevelek egyre visszaáramlottak, a záloglevélpiacon tökéletesen telítve van, kedvező félévi mérleggel állhat elő. Hihetetlennek tartottuk volna, ha nem Széll Kálmán állna az intézet élén, akitől az olyan munkatárssal, amilyen Beck Gyula vezérigazgató, valóban csodát lehet várni. A nagy politikai bizalom, mely Széll Kálmánt Európaszerte kísérte első föléptétől fogva, most a pénzügyi körökre terjedt át s neki sikerült a Magyar Jelzáloghitelbank kötvényeinek igen jelentékeny elhelyezést találni. Ennek és a bank kezelésében keresztülvitt szigorú takarékosági elvnek tulajdonítható a kedvező, minden várakozást felülmúló félévi eredmény, melyet a következőkben regisztrálunk: Bevételek: Áthozott nyereség az 1907. évről 495.038 K, jutalékok a jelzálog- és községi kölcsönüzletből, nyereségek eladott zálogleveleken és községi kötelezőkön és egyéb nyereségek 1,212.384 K, kamatjövedelmek 1,935.653 K, összesen 3,643.056 K. — Kiadások: Igazgatási és kezelési összes költségek 597.126 K, adók és illetékek 376.524 K, a felügyelő-bizottság illetményei 955 K, összesen 983.205 K. Az 1907. évi nyereségáthozattal együtt a tiszta nyereség tehát 2,659.850 K.

Az »Anker« élet- és járadékbiztosító-társaság (Magyarországi vezérképviselet Budapest, VI., Deák-tér, Anker-udvar). 1908 június havában benyújtott a társaságnál 901 ajánlat 6,311.049 K biztosított összegre és kiállított 748 kötvény 5,178.768 K összegre. Díjak fejében bevett a társaság 1,568.877 koronát és elhalálozás folytán kifizetett 747.962 koronát. A január—június havi időszak alatt benyújtott 5127 ajánlat 37,523.810 K-ra és kiállított 4475 kötvény 32,897.335 K-ra. Ugyanezen időszakban díjakért 10,331.784 K-át vételezett be a társaság, halálesetek folytán pedig 2,703.962 K-át fizetett ki. A társaság vagyona 1907 december 31-én 174 millió K, biztosítási állomány 538 millió K, halálozások és esedékessé vált elérési biztosítások folytán a társaság fennállása óta 338 millió koronát fizetett ki.

HETI POSTA.

Rovás. Nem tudjuk, vajjon komolyan vagy gunyosan illet-e bennünket szemrehányással azért, hogy derék földijének a verses kötetéről nem irunk bírálatot. Ha csakugyan komoly a megrovás, akkor engedje meg, hogy csak azokról a kötetekről írjunk, amelyeket mi magunk tartunk arra érdemeseknek s nem a földiek. A verses kötet ugyanis még mindig több, mint amennyire szükség van és a papír, úgy látszik, csak a kritikusoknak drága, a versíróknak nem. Fájdalom, dalosaink közt még nem hódít eléggé az egyke-rendszer. De ha nagyon unszol bennünket, mi megteszszük, hogy neki-gyűrűnk az ön földije kötetének.

T. S. *Budapest*. Az egyik világ bajnoknak az arcképét a lap élén találja. A másikat, a szimpatikus, fiatal *Fuchs Jenő* doktorét, fájdalom, nem sikerült felhajszoznunk. Ő maga elkésve jött haza, a távfotografálás pedig olyan költséges, hogy csak a nagy sikkasztóknál fizetődik ki, de az olimpiai győzteseknél még nem.

Aforizmák. (*Ibolya*.) A kegyed aforizmái kétfélék. Olyanok, amelyek ujak s nem igazak, továbbá olyanok, amelyek már régóta nem igazak. Az első csoportból való például ez: Az élet szerelem, a szerelem élet. A második fajtaból ez: A férfi eszével, a nő szívével szeret. Ha már régi, akkor legalább igaz legyen. Tessék valahogy összekeverni a dolgokat, például ilyenformán: Az élet az eszével, a szerelem a szívével szeret. Vagy így: A férfi az élet, a nő a szerelem. A többi variációt magától is eltalálja.

B. T. *Máriusz*. Tulságosan finomkodó és légies. Legfeljebb naiv leánykák emlékkönyvébe való. Nem közölhetjük. T—th J—n. (*Május. Metamorphosis*.) Jól fésült ritmus, kifogástalan tisztaságu rimek, gördülő forma, egyszerűval minden, amit a poétika megkíván. És semmi abból, amit ezenfelül még mi is megkívánunk.

Nem közölhetők: *Après*. Szonáta. Loreley. Ha leszállt a nap. Vágy. Temetés. Mese. (Aliznek.) Meghalni. Táncz. Az élet alkonyán. Öregapám. Misék Meáért.

Malicziózus. Mi is olvastuk a szóbanforgó vezérczikket. A hasonlat a rózsahegy medvével nagyon elmés. Csak az rontja egy kicsit a hatást, hogy a vezérczikíró a kérődző állatok közé sorolja a medvét. Nem, a medve mégsem kérődző, noha szecskát eszik és ezt csak a doktoroknak szabad elfelejtetni, de a vezérczikkezőknek tudniok kellene.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos: KISS JÓZSEF.

Az utazó közönségnek nagyon fontos, hogy jó és pontos kiszolgálás mellett olcsó büröndáruhoz jusson. Heller Mór utóda büröndösmester (Budapest, VII. ker., Károly-körút 3.) óriási nagy áruraktára folytán a bevásárló közönség a legszebb, legtartósabb áruhoz juthat. Felhívjuk t. olvasóközönségünk szives figyelmét lapunk mai számában megjelent nagy hirdetésére.

A Brázay-féle Kalogén sósborszesz-fogkrém a szájbán üdítő, kellemes ízt hagy maga után! Használata egyszerű, tiszta, kellemes és aránylag olcsó! A fogaknak zománcozt és fehér színt kölcsönöz. Kapható mindenütt.

NESTLÉ-FÉLE GYERMEK LISZT

Régóta bevált! * Teljesen megbízható! * Tiszta alpesi tejet tartalmaz!
 Egy doboz ára 1 korona 80 fillér. — Kapható minden gyógyszertárban és drogériában.